

Dr. sc. Duška Šarin, sutkinja Ustavnog suda Republike Hrvatske

Izvorni znanstveni rad
UDK 341.231.14(4-67 EU)
341.645(4):342.565.2(497.5)
341.231.4

KONVENCIJA ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA I TEMELJNIH SLOBODA KROZ ODNOS EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA I USTAVNOG SUDA REPUBLIKE HRVATSKE NA PRIMJERU ZAŠTITE LJUDSKOG PRAVA NA PRISTUP SUDU

Sažetak: U ovom se radu nastoji općenito ukazati na značenje Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda te njezin utjecaj, kroz interpretativna načela Europskog suda za ljudska prava, na pravne poretke članica Vijeća Europe. Rad se posebno bavi položajem Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda u pravnom poretku Republike Hrvatske i ulogom Ustavnog suda Republike Hrvatske u njezinoj primjeni te se prikazuje mjerodavna praksa Europskog suda za ljudska prava i Ustavnog suda Republike Hrvatske vezana uz dinamičan odnos tih sudova u primjeni konvencijskih prava.

Ključne riječi: primjena konvencijskih prava, Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Europski sud za ljudska prava, Ustavni sud Republike Hrvatske

1. UVODNO: O KONVENCIJI ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA I TEMELJNIH SLOBODA

Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Konvencija), kao temeljni pravni instrument zaštite ljudskih prava Vijeća Europe,¹ usvojena je 4. studenoga 1950. u Rimu, a stupila je na snagu 3. rujna 1953. godine.² Konvencija je prvi uspješni pokušaj da se na-

1 Razloge donošenja te "upoznavanje s institucionalnim ustrojem konvencijskog nadzornog sustava i s temeljnim doktrinarnim postulatima konvencijskog prava, ... - detaljnim objašnjenjima sudske prakse i pravnih stajališta Europskog suda" v. Omejec, J.: *Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda u praksi Europskog suda za ljudska prava, Strasbourški acquis*, Novi informator, Zagreb, 2013.; Overy, C., White, R.C.A.: *Context, Background and Institutions*, The European Convention on Human Rights, Oxford, Oxford University Press, 2006., str. 1- 17.; Greer, S.: *The European Convention on Human Rights. Achievements, Problems and Prospects*, Cambridge Studies in European Law and Policy, Cambridge: Cambridge University Press, 2006.; Jacobs, F.G., White, R.C.A. *The European Convention on Human Rights*, Clare Ovey, Robin White (eds.), 4 edn, Oxford: Oxford University Press, 2006.

2 Nakon usvajanja Konvencije doneseno je 14 protokola, od kojih su pojedini protokoli dodali nova prava, a pojedini uređivali implementacijske mehanizme.

čelima, odnosno proglašenim pravima u Općoj deklaraciji o ljudskim pravima³ prizna obvezujuća pravna snaga, te se s pravom smatra "prvim velikim aktom" Vijeća Europe. Upravo se zbog Konvencije Vijeće Europe još naziva i "živućom savjesti Europe".

Uspjeh Konvencije u najvećoj mjeri proizlazi iz činjenice da je njome ustanovljen djelotvoran institucionalni sustav nadzora nad njezinom primjenom, odnosno implementacijom konvencijskih prava na unutarnjem planu država ugovornica, te sustav prisilnog izvršenja obveza koje su države ugovornice prihvatile njezinom ratifikacijom. Konvencijom, odnosno Protokolom broj 11,⁴ uspostavljen je Europski sud za ljudska prava u Strasbourgu (u daljnjem tekstu: Europski sud), koji je isključivo odgovoran za interpretaciju Konvencije. Dakle, osnovano je međunarodno sudsko tijelo koje ima ovlast donošenja presuda protiv država ugovornica ako one krše pravila Konvencije.⁵

Protokolom broj 11 omogućen je i nadzor Europskog suda u slučajevima kada pojedinac, a ne država, pokreće taj postupak. Dakle, pravo na individualnu tužbu postalo je obvezno za sve države ugovornice te više nije ovisilo o izjavi same države. Europski sud je o tome u predmetu *Matkulov i Askarov protiv Turske* (2005.) naveo:

"122. ... Nadalje, Sud ističe da, iako je konvencijsko pravo na pojedinačni zahtjev izvorno bilo fakultativni dio sustava zaštite, ono je s vremenom postalo iznimno važno, a danas je ključna komponenta mehanizma zaštite prava i sloboda ustanovljenih Konvencijom. U sustavu koji je bio na snazi do 1. studenoga 1998. Komisija je bila nadležna za ispitivanje pojedinačnih zahtjeva samo u slučaju ako su stranke ugovornice podnijele formalnu izjavu priznajući njezinu nadležnost (...). Sustav zaštite koji danas djeluje izmijenjen je u tom pogledu Protokolom br. 11, pa pravo na pojedinačni zahtjev više nije ovisno o izjavi stranaka ugovornica. Prema tome, pojedinci sada uživaju na međunarodnoj razini istinsko pravo tužbe radi ostvarivanja prava i sloboda, na što su Konvencijom izravno ovlašteni."

Pod jurisdikcijom Europskog suda danas je 47 država članica Vijeća Europe, pa se s pravom može reći da se radi o najvećem prisilnom postavljanju jedinstvenih pravnih standarda u području ljudskih prava i temeljnih sloboda u europskim državama. Naime, donošenjem Konvencije započela je najznačajnija standardizacija⁶ prava u Europi s ciljem da zaštita konvencijskih prava i

3 Opću deklaraciju o ljudskim pravima proglasila je skupština Ujedinjenih naroda 10. prosinca 1948., a njeno značenje navedeno je i u preambuli Konvencije u kojoj je istaknuto da vlade potpisnice, članice Vijeća Europe donose Konvenciju uzimajući u obzir Opću deklaraciju o ljudskim pravima i "uzimajući u obzir da ta deklaracija nastoji osigurati opće i djelotvorno priznanje i poštovanje u njoj proglašenih prava".

4 Naime, Protokolom broj 11 države članice Vijeća Europe, uzimajući u obzir hitnu potrebu za preinakom kontrolnog mehanizma ustanovljenog Konvencijom u cilju održavanja i poboljšanja djelotvorne zaštite ljudskih prava i temeljnih sloboda, a posebice imajući u vidu povećan broj zahtjeva i povećanje članstva Vijeća Europe, te smatrajući da je stoga poželjno izmijeniti pojedine odredbe Konvencije, naročito u cilju zamjene postojeće Europske komisije i Suda za ljudska prava novim stalnim Sudom, ustanovile su Europski sud za ljudska prava u Strasbourgu.

5 Članak 46. stavak 1. Konvencije glasi:

"Članak 46.

(1.) Visoke se ugovorne stranke obvezuju da će se podvrgnuti konačnoj presudi Suda u svakom sporu u kojem su stranke."

To znači da su sve zemlje koje su ratificirale Konvenciju, pa tako i Republika Hrvatska, dužne priznati obvezatnost presude Europskog suda u predmetu u kojem su bile stranka. O obvezujućem učinku odluka Europskog suda v. Zupančić, B. M.: *On the Interpretation of Legal Precedents and of the Judgements of the European Court of Human Rights*, The Owl of Minerva, Essays on Human Rights, Eleven International Publishing, Utrecht, 2008, str. 351. – 392. O pravnoj naravi presuda Europskog suda v. De Salvia, M.: *Execution of the Judgements of the European Court of Human Rights: Legal Nature of the Obligations of the States and European Supervision of National Legislative Choices: The Status of International Treaties on Human Rights*, Venice Commission, Collection Science and technique of democracy, No. 42., Strasbourg: Council of Europe Publishing, September 2006.; Omejec, J.: *Vijeće Europe i europska unija, institucionalni i pravni okviri*, Novi informator, Zagreb, 2008.

6 Međutim, standardi Konvencije su minimum koji se zahtijeva od država ugovornica, jer je člankom 53. Konvencije određeno da

sloboda, u kontekstu demokracije i vladavine prava, bude namijenjena u prvom redu za izražavanje predanosti Europe objektivnim principima liberalne demokracije.

Europski sud je već u predmetu *Kjeldsen, Busk Madsen i Pedersen protiv Danske* (1976.) naglasio da je Konvencija “dizajnirana kako bi se održali i promovirali ideali i vrijednosti demokratskog društva.”⁷

Stoga je, polazeći od te temeljne postavke, Europski sud vrlo rano utvrdio svoju zadaću u primjeni Konvencije, te je u predmetu *Irška protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (1978.) izrazio stajalište da presude Europskog suda zapravo služe, ne samo da se riješe oni slučajevi koji su podneseni pred Europski sud, već, puno šire, da razlože, očuvaju i razviju pravila koja je ustanovila Konvencija.⁸

2. OPĆENITO O UTJECAJU KONVENCIJE ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA I TEMELJNIH SLOBODA NA PRAVNE PORETKE ČLANICA VIJEĆA EUROPE

Konvencija je imala i još uvijek ima izuzetno velik utjecaj na pravne poretke članica Vijeća Europe, jer njena svrha, kao što je navedeno, nije primarno zaštita individualnog prava podnositelja zahtjeva što je Europski sud izrijekom naveo u predmetu *Varnava i drugi protiv Turske* (2008.).

“156. ... Sud služi svrsi izvan individualnih interesa u stvaranju i primjeni minimuma standarda ljudskih prava na pravnom prostoru država ugovornica. Individualni interes tome je subordiniran, što pokazuje i kompetencija Suda da nastavi ispitivanje zahtjeva tamo gdje poštivanje ljudskih prava to zahtijeva, čak i ako podnositelj zahtjeva više ne želi voditi postupak (...)”

Nadalje, snažan utjecaj Konvencije na pravne poretke europskih država⁹ osobito se očitovao u pojavi dva istodobna i međuovisna procesa u europskom javnom pravu. Jedan se odnosi na konstitucionalizaciju konvencijskog prava, a drugi na europeizaciju nacionalnih ustavnih prava. Nositelji tih procesa su Europski sud i nacionalni ustavni sudovi država ugovornica, pa tako i Ustavni sud Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu: Ustavni sud).

Konvencija danas ima status “ustavnog instrumenta europskog javnog poretka”.¹⁰ Europski sud je još u predmetu *Loizidou protiv Turske* (1995.) izrazio stajalište koje na Konvenciju gleda kao na “a constitutional instrument of European public order”.¹¹

---

se ništa u Konvenciji neće tumačiti na način da ograničava ili ukida bilo koje ljudsko pravo i temeljnu slobodu koji su priznati zakonima neke visoke ugovorne stranke ili bilo kojim drugim sporazumom kojega je ona stranka.

7 *Kjeldsen, Busk Madsen i Pedersen protiv Danske* (1976.), § 53.: “... Such an interpretation is consistent at one and the same time with the first sentence of Article 2 of the Protocol (P1-2), with Articles 8 to 10 (art. 8, art. 9, art. 10) of the Convention and with the general spirit of the Convention itself, an instrument designed to maintain and promote the ideals and values of a democratic society.”

8 *Irška protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (1978.), § 154: “... The Court’s judgments in fact serve not only to decide those cases brought before the Court but, more generally, to elucidate, safeguard and develop the rules instituted by the Convention, thereby contributing to the observance by the States of the engagements undertaken by them as Contracting Parties ...”.

9 O tome više Omejec, J.: *Značenje konvencije za ustavni poredak Republike Hrvatske*, predavanje na konferenciji Uskladenost hrvatskog zakonodavstva sa standardima Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Zagreb, 19. travnja 2011.

10 O tome više Omejec, J.: *Application of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms by the Constitutional Courts*, referat za seminar “Constitutional and international protection of human rights” Venecijanske komisije (Lima, Peru 19. - 20. travnja 2010.).

11 *Loizidou protiv Turske* (1995.), § 75.: “... If, as contended by the respondent Government, substantive or territorial restrictions were permissible under these provisions, Contracting Parties would be free to subscribe to separate regimes of enforcement of Convention obligations depending on the scope of their acceptances. Such a system, which would enable States to qualify their consent un-

Međutim, može se reći da Konvencija, u pojedinim slučajevima, ima i "nadustavnu važnost". Primjerice, Europski sud je u predmetu *Sejdić i Finci protiv Bosne i Hercegovine* (2009.) utvrdio da ustavne odredbe te države proturječe zabrani diskriminacije utvrđenoj člankom 14. Konvencije, a u vezi s pasivnim biračkim pravom iz članka 3. Protokola broj 1.¹²

Europski sud, dakle, postaje "kreator europskih ustavnih standarda",¹³ koje na nacionalnim razinama trebaju provoditi nacionalna tijela, osobito sudovi.

Stoga se može ustvrditi da, iako je Konvencija jedan od najznačajnijih dokumenata za zaštitu ljudskih prava u Europi, značenje Konvencije ne proizlazi iz samog teksta, već iz prakse Europskog suda.¹⁴ Upravo je Europski sud, primjenjujući evolutivni pristup, osigurao Konvenciji vodeću ulogu u definiranju suvremenih standarda zaštite ljudskih prava u europskim državama.¹⁵ Europski sud je proširio opseg konvencijskih prava u skladu s uvjetima današnjice tako da Konvencija ne štiti samo od direktne povrede klasičnih građanskih i političkih prava nego i postavlja standarde u vezi s drugim povredama prava u privatnoj sferi, utvrđujući državama ugovornicama i negativne obveze, ali i širok opseg pozitivnih obveza.¹⁶

Iako, dakle, Konvencija prvenstveno štiti osobna građanska i politička prava, a ne i ekonomska, kulturna i socijalna prava, Europski sud je u svojim odlukama često isticao da ne postoji čvrsta pregrada koja dijeli ta prava.¹⁷ Tako je još u predmetu *Airey protiv Irske* (1979.) istaknuo sljedeće:

"26. ... Sudu je poznato da daljnje ostvarivanje socijalnih i ekonomskih prava u velikoj mjeri zavisi od situacije - naročito financijske - koja vlada u toj državi. S druge strane, Konvencija mora biti tumačena u svjetlu uvjeta koji postoje u današnjem vremenu ... i ona je sačinjena da zaštiti pojedince na stvaran i praktičan način u onim područjima koja pokriva ... Iako Konvencija sadržava (ono) što su esen-

---

der the optional clauses, would not only seriously weaken the role of the Commission and Court in the discharge of their functions but would also diminish the effectiveness of the Convention as a constitutional instrument of European public order (ordre public). Moreover, where the Convention permits States to limit their acceptance under Article 25 (art. 25), there is an express stipulation to this effect (see, in this regard, Article 6 para. 2 of Protocol No. 4 and Article 7 para. 2 of Protocol No. 7) (P4-6-2, P7-7-2). In the Court's view, having regard to the object and purpose of the Convention system as set out above, the consequences for the enforcement of the Convention and the achievement of its aims would be so far-reaching that a power to this effect should have been expressly provided for. However no such provision exists in either Article 25 or Article 46 (art. 25, art. 46)."

- 12 *Sejdić i Finci protiv Bosne i Hercegovine* (2009.), § 50.: "Thus, the Court concludes that the applicants' continued ineligibility to stand for election to the House of Peoples of Bosnia and Herzegovina lacks an objective and reasonable justification and has therefore breached Article 14 taken in conjunction with Article 3 of Protocol No. 1."
- 13 Usp. Häberle, P.: *Role and Impact of Constitutional Courts in a Comparative Perspective*, The Future of the European Judicial System in a Comparative Perspective, Nomos, Baden-Baden, 2006., 68.
- 14 O praksi Europskog suda v. Omejec, J.: *Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda u praksi Europskog suda za ljudska prava*, op. cit. u bilj. 1; Maričić, D.: *Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda s napomenama i sudskom praksom*, Novi informator, Zagreb, 2012.; Gomien, D.: *Europska konvencija o ljudskim pravima*, priručnik, hrvatsko izdanje, Zadar: Naklada d.o.o. - Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2007. (naslov izvornika: *Short Guide to the European Convention of Human Rights*, 3rd Edition).
- 15 V. Costa, J. - P. *The Evolution and Current Challenges of the European Court of Human Rights*, *Regent Journal of Law & Public Policy*, 2009., Vol. 1, No 1. str.17. - 36.
- 16 Usp. Radačić, I.: *Interpretativna načela Europskog suda za ljudska prava*, Uskladenost hrvatskog zakonodavstva i prakse sa standardima Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava, Centar za mirovne studije, Zagreb, 2011., str. 33. - 34.; Batistić Kos, V.: *Positive obveze prema Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda*, Pravna biblioteka: Europsko pravo 8, Narodne novine, Zagreb, 2012.; Blackburn, R.: *Introductory: International and Comparative Aspects of the ECHR and its Member States*, Fundamental Rights in Europe, The ECHR and its Member States, 1950-2000, ed. Robert Blackburn & Jörg Polakiewicz, Oxford University Press, Oxford, 2001., str. 3. - 29.; Mowbray, A. W.: *The Development of Positive Obligations under The European Convention on Human Rights by the European Court of Human Rights*, Oxford, Hart Publishing, 2004.; Starmer, K. *Positive Obligations under the Convention* u Starmer, K., Cooper, J.: *Understanding Human Rights Principles*, Hart Publishing, Oxford, 2001., str. 139. - 161.
- 17 Kao što je navedeno, izvorna konvencijska prava dopunjena su i protokolima uz Konvenciju tako da je konvencijska zaštita proširena i na pojedina socijalna i ekonomska prava.

cijalno građanska i politička prava, mnoga od njih imaju implikacije socijalne i ekonomske naravi. Sud stoga smatra, kao i Komisija, da puka činjenica što se tumačenje Konvencije može proširiti u područje socijalnih i ekonomskih prava ne bi trebao biti odlučujući čimbenik protiv takve interpretacije; ne postoji 'nepremoživa pregrada' koja dijeli tu sferu od područja pokrivenog Konvencijom."

Sukladno tome Europski sud je, u konkretnom slučaju, naveo da su poduzete mjere morale biti "neophodne u demokratskom društvu". Europski sud napomenuo je da ne bi bilo moguće utvrditi shvaćanje morala zajedničko europskim zemljama i da su države zbog toga imale široko polje slobodne procjene kada su utvrđivale što je "neophodno" da bi se zaštitio moral. Međutim, njihova ovlaštenja nisu bila neograničena i mjere koje su poduzele bile su predmet kontrole od strane Europskog suda.

Stoga se može zaključiti da je Konvencija postala vrlo jak instrument društvenih promjena u europskim državama.

2.1. INTERPRETATIVNA NAČELA EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA

Značenjaj Konvencije, kao što je navedeno, proizlazi iz prakse Europskog suda koji primjenjuje evolutivni pristup prilikom njezine interpretacije. Pri tome su interpretativna načela Europskog suda uvjetovana dvjema karakteristikama

Konvencije. Kao međunarodni instrument, Konvencija je supsidijarni mehanizam zaštite ljudskih prava, ali njezina namjena je da učinkovito štiti ljudska prava.

Navedene karakteristike našle su izraz u načelu supsidijarnosti i slobodnog polja procjene.¹⁸ Europski sud je, primjerice, još u predmetu *Handyside protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (1976.) naveo da "članak 10. stavak 2. ostavlja državama članicama slobodno polje procjene (*margin of appreciation*)";¹⁹ iako širina polja procjene nije neograničena već je Europski sud ovlašten dati posljednju ocjenu o tome može li se ograničenje pomiriti sa slobodom izražavanja zaštićenom članom 10. Konvencije.²⁰

Pored načela supsidijarnosti, karakteristike Konvencije izražene su i u načelu učinkovitosti koje navodi da konvencijska prava nisu "teorijska i iluzorna, nego praktična i učinkovita". Europski sud je to izrazio u već spomenutom predmetu *Airey protiv Irske* (1979.) navodeći: "The Conven-

18 Načelo slobodnog polja procjene odnosi se na kvalificirana konvencijska prava zajamčena člancima 8. - 11. Konvencije. O tome više Brems, E.: *Human Rights: University and Diversity*, Hague, Kluwer Law International, 2001., str. 357. - 380.; van Dijk, P. I., van Hoof, G. J. H.: *The margin of appreciation, Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*, Haag, Kluwer Law International, 1998., str. 82. - 97.

19 *Handyside protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (1976.), § 48.: "... Consequently, Article 10 para 2 (art. 10-2) leaves to the Contracting States a margin of appreciation. This margin is given both to the domestic legislator («prescribed by law») and to the bodies, judicial amongst others, that are called upon to interpret and apply the laws in force ...»

20 *Handyside protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (1976.), § 49.: "Nevertheless, Article 10 para. 2 (art. 10-2) does not give the Contracting States an unlimited power of appreciation. The Court, which, with the Commission, is responsible for ensuring the observance of those States' engagements (Article 19) (art. 19), is empowered to give the final ruling on whether a "restriction" or "penalty" is reconcilable with freedom of expression as protected by Article 10 (art. 10). The domestic margin of appreciation thus goes hand in hand with a European supervision..."

Usp. *Levages Prestations Services protiv Francuske* (1996.), § 40.; *Yagtzilar i drugi protiv Grčke* (2001.), § 23. i *Truhli protiv Hrvatske* (2001.), § 25.

tion is intended to guarantee not rights that are theoretical or illusory but rights that are practical and effective.”²¹

Osim navedena dva načela, načelo razmjernosti²² ima važnu ulogu u interpretaciji Konvencije zbog pronalaženja pravične ravnoteže između javnog i privatnog interesa. Osnovna svrha tog načela jest ograničenje miješanja u ljudska prava zbog javnog interesa, koji da bi bio opravdan treba biti dovoljno bitan, a nametnuto ograničenje treba biti nužno i razmjerno cilju koji se time nastojao ostvariti.²³ Naime, interpretativna načela odražavaju kompleksnu mrežu različitih interesa koji se očituju kroz odnose između država ugovornica i međunarodne zajednice, odnose između samih država ugovornica, kao i kroz odnose raznih grupa unutar država ugovornica. Pomću interpretativnih načela određuje se međusoban odnos između triju glavnih značajki konvencijskog sustava, a to su: njegova međunarodna priroda, važnost učinkovite zaštite ljudskih prava, te potreba za uravnoteženjem različitih interesa u društvu. Koja će od tih značajki prevagnuti u konkretnom slučaju, odnosno na koji način će se odrediti interes međunarodne zajednice i država ugovornica, odnosno različitih skupina unutar društva te kojem će se od njih dati prednost, značajno će ovisiti i o argumentima koje iznose razne strane.²⁴

Dakle, može se zaključiti da je Europski sud stvorio od Konvencije dinamičan i snažan instrument²⁵ koji je u stanju odgovoriti na situacije koje nisu postojale ili su bile nezamislive u vrijeme kad je Konvencija pisana. Europski sud je još u predmetu *Tyler protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (1978.) naveo da je Konvencija “živi instrument koji, ..., se mora tumačiti u svjetlu uvjeta današnjice”.²⁶

Europski sud, naime, Konvenciju tretira kao “living instrument” koji treba primijeniti, kao što je navedeno, na način da konvencijska prava nisu teorijska i iluzorna već stvarna i učinkovita. Jednom utvrđeno stajalište Europski sud će nadalje primjenjivati u sličnim slučajevima, ali će ga prilagođavati i specifičnim razlikama pojedinih slučajeva. Konvencijska prava, naime, nisu definirana u potpunosti. Ni jedno od, prethodno navedenih, interpretativnih načela Europskog suda nema jednoznačno, objektivno značenje koje bi se moglo mehanički primijeniti u svakoj situaciji. Stoga je vrlo bitno poznavati interpretativna načela, koja su međusobno povezana, i metodologiju Europskog suda, jer njegova pravna stajališta trebaju poslužiti kao interpretativna pomagala u tumačenju i primjeni nacionalnog prava.

21 *Airey protiv Irske* (1979.), § 24.; usp. *Golder protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (1975.), § 35.; *Marckx protiv Belgije* (1979.), § 31.; *Artico protiv Italije* (1981.), § 33.; *Soerling protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (1989.), § 87. i dr.

22 O načelu razmjernosti u teoriji i praksi v. van Dijk, P. I., van Hoof, G. J. H.: *The Margin of Appreciation*, op. cit. u bilj. 16; Arai-Takahashi, Y.: *The Margin of Appreciation Doctrine and the Principle of Proportionality in the ECHR*, Antwerp, Intersentia 2002.; Cali, B.: *Balancing Human Rights, Methodological Problems with Weights, Scale and Proportionality*, *Human Rights Quarterly*, sv. 29., 2007., str. 251. – 270.; Letsas, G.: *Two Concepts of the Margin of Appreciation*, *Oxford Journal of Legal Studies*, sv. 26., 2006., str. 705. – 732.; Christoffersen, J.: *Fair Balance: Proportionality, Subsidiarity and Primarity in the European Convention on Human Rights*, *International Studies in Human Rights*, Vol. 99, The Hague: Martinus Nijhoff Publishers, 2009.

23 V. primjerice *Chapman protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (2001.), § 90. - 92.; *Oršuš protiv Hrvatske* (2010.), § 150.

24 O glavnim interpretativnim načelima usp. Radačić, I.: *Interpretativna načela Europskog suda za ljudska prava*, op. cit. u bilj. 16, str. 35. - 44.

25 U predmetu *Soering protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (1989.) Europski sud je naveo, § 87.: “In interpreting the Convention regard must be had to its special character as a treaty for the collective enforcement of human rights and fundamental freedoms. Thus, the object and purpose of the Convention as an instrument for the protection of individual human beings require that its provisions be interpreted and applied so as to make its safeguards practical and effective. In addition, any interpretation of the rights and freedoms guaranteed has to be consistent with ‘the general spirit of the Convention, an instrument designed to maintain and promote the ideals and values of a democratic society.’” Usp. *Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (1978.), § 239.

26 *Tyler protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (1978.), § 31.: “(...) The Court must also recall that the Convention is a living instrument which, as the Commission rightly stressed, must be interpreted in the light of present-day conditions. (...)”.

Zahvaljujući interpretativnim ovlastima Europskog suda, konvencijsko pravo danas se bavi aktualnim društvenim problemima diljem europskog kontinenta,²⁷ ali najviše od svega bavi se pravom na pravično (pošteno) suđenje, uz koje je vezana najopsežnija i najbogatija praksa Europskog suda.²⁸

S obzirom na brojnost presuda Europskog suda u odnosu na Republiku Hrvatsku zbog povrede prava na pravično (pošteno) suđenje, odnos između Europskog suda i Ustavnog suda prikazat ćemo kroz nekoliko mjerodavnih primjera iz kojih je vidljiv dinamičan odnos tih sudova u primjeni Konvencije.

3. POLOŽAJ KONVENCIJE ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA I TEMELJNIH SLOBODA U PRAVNOM PORETKU REPUBLIKE HRVATSKE

Konvencija je dio unutarnjeg pravnog poretka Republike Hrvatske od 5. studenoga 1997., kada je donesen Zakon o potvrđivanju Konvencije,²⁹ iako se može reći da je u hrvatski pravni sustav bila inkorporirana³⁰ već 1991. godine donošenjem Ustavnog zakona o ljudskim pravima i slo-

27 O tome v. Harris, D. J., O'Boyle, M., Warbrick, C.: *Law of the European Convention on Human Rights*, 2nd Ed., OUP, 2009.

28 Pravo na pravično (pošteno) suđenje (fair trial), zajamčeno člankom 6. Konvencije, jedno je od najvažnijih ljudskih prava, a za sigurno najvažnije procesno pravo. To pravo odnosi se na zaštitu građanskih prava pojedinca i to: kroz jamstvo prava na poštenu i javnu raspravu kod utvrđivanja prava i obveza građanskopravne naravi pojedinca ili u slučaju podizanja optužnice za kazneno djelo protiv njega. Pojam "građanska prava i obveze" te pojam "optužnica za kazneno djelo" u smislu Konvencije, Europski sud danas u svojoj praksi tumači autonomno i sve šire, što je iznimno važno za razvoj demokracije. Praksa Europskog suda, kao što je već navedeno, s vremenom se razvijala te je postupno proširivala i područje primjene članka 6. sukladno doktrini da je Konvencija živi organizam koji je u stanju odgovoriti na sve promjene u društvu. O građanskopravnim aspektima prava na pravično (pošteno) suđenje v. Uzelac, A.: *Pravo na pravično suđenje u građanskim predmetima: Nova praksa Europskoga suda za ljudska prava i njen utjecaj na hrvatsko pravo i praksu*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Zagreb, 2010., Vol. 60, No. 1, str. 101. - 148.; Grdinić, E.: *Pravo na pošteno suđenje u postupcima građanskopravne prirode zajamčeno čl. 6. st. 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda*, Hrvatska pravna revija, 2005., vol. 5, br. 9, str. 7. - 16.; Rozakis, C.: *The Right to a Fair Trial in Civil Cases*, Judicial Studies Institute Journal, Judicial Studies Institute Dublin, 2004., Vol. 4, No. 2, str. 96. - 106. O kaznenopravnim aspektima prava na pravično (pošteno) suđenje v. Krapac, D.: *Kazneno procesno pravo*, Prva knjiga: Institucije, IV. izdanje, Narodne novine d.d., Zagreb, 2010., str. 137. - 170.; Grdinić, E.: *Opće jamstvo poštenog suđenja u kaznenim postupcima i presumpcija nedužnosti prema članku 6. stavcima 1. i 2. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda*, Hrvatska pravna revija, 2006., vol. 6, br. 1, str. 7. - 17.; Mahoney, P.: *Right to a Fair Trial in Criminal Matters under Article 6 E.C.H.R.*, Judicial Studies Institute Journal, Judicial Studies Institute Dublin, 2004., Vol. 4, No. 2, str. 107.-129.

29 Konvencija je, dakle, postala obvezujuća za Republiku Hrvatsku 5. studenoga 1997. na temelju Zakona o potvrđivanju Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i protokola br. 1, 4, 6, 7 i 11 Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, "Narodne novine – Međunarodni ugovori" broj 18/97. Nakon stupanja na snagu Protokola br. 11 uz Konvenciju objavljen je i pročišćeni tekst Konvencije ("Narodne novine – Međunarodni ugovori" broj 6/99. – pročišćeni tekst, 8/99. – ispravak). Protokoli br. 12 i 13 uz Konvenciju potvrđeni su Zakonom o potvrđivanju Protokola br. 12 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, "Narodne novine – Međunarodni ugovori" broj 14/02. (Objava o stupanju na snagu Protokola br. 12 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Narodne novine – Međunarodni ugovori broj 9/05.) i Zakonom o potvrđivanju Protokola br. 13 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, o ukidanju smrtnih kazni u svim okolnostima, "Narodne novine – Međunarodni ugovori" broj 14/02. (Objava o stupanju na snagu Protokola br. 13 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, "Narodne novine – Međunarodni ugovori" broj 13/03.). Hrvatska je ratificirala i Protokol br. 14 uz Konvenciju (Zakon o potvrđivanju Protokola br. 14 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, o izmjeni nadzornog sustava Konvencije, "Narodne novine – Međunarodni ugovori" broj 1/06.).

30 Primjerice, Ustavni je sud u svojoj odluci broj: U-I-745/1999 od 8. studenoga 2000. ("Narodne novine" broj 112/00.) donesenoj u postupku ocjene suglasnosti s Ustavom pojedinih odredaba Zakona o izvlaštenju ("Narodne novine" broj 91/94. i 35/94.) naveo: "7. (...) Republika Hrvatska je ratificirala Konvenciju 17. listopada 1997. godine i, kao što je uvodno navedeno, objavila je u "Narodnim novinama", broj 18/97 - dodatak: Međunarodni ugovori, od 28. listopada 1997. Potrebno je, međutim, napomenuti da je Konvencija inkorporirana u pravni poredak Republike Hrvatske znatno ranije, točnije 1991. godine, donošenjem već spomenutog Ustavnog zakona o ljudskim pravima i slobodama i o pravima etničkih i nacionalnih zajednica ili manjina u Republici Hrvatskoj

bodama i o pravima etničkih i nacionalnih zajednica ili manjina u Republici Hrvatskoj.³¹ Naime, člankom 1. Ustavnog zakona o ljudskim pravima i slobodama i o pravima etničkih i nacionalnih zajednica ili manjina u Republici Hrvatskoj, koji je stupio na snagu 4. prosinca 1991., Republika Hrvatska obvezala se na poštivanje i zaštitu temeljnih prava i sloboda čovjeka i građanina u skladu s Konvencijom te protokolima vezanima uz Konvenciju.³² Ratifikacijom Konvencije ujedno je prihvaćena jurisdikcija Europskog suda za odlučivanje o zahtjevima protiv Republike Hrvatske zbog povrede prava zajamčenih Konvencijom, jer kao što je već navedeno, tekst Konvencije i pripadajućih protokola neraskidivo je povezan s praksom Europskog suda koji pravima i slobodama zajamčenim Konvencijom daje praktični smisao, omogućujući individualno podnošenje zahtjeva u slučaju kršenja prava iz Konvencije od strane država ugovornica. Time praksa Europskog suda postaje izvorom prava koje je nužno potrebno poznavati od strane država ugovornica Konvencije, pa tako i od strane Republike Hrvatske.³³

Dakle, prihvaćanjem Konvencije Republika Hrvatska obvezala se osigurati svakoj osobi pod njenom jurisdikcijom određena prava i slobode zajamčene Konvencijom.³⁴ To su, između ostalih, pravo na život, pravo na zaštitu od mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja, pravo na slobodu i sigurnost, pravo na poštivanje privatnog i obiteljskog života, pravo na slobodu mišljenja, savjesti i vjeroispovijedi, pravo na slobodu izražavanja, te pravo na pravično suđenje.

Položaj i pravna snaga Konvencije, kao međunarodnog ugovora, u hijerarhijskoj strukturi pravnog poretka Republike Hrvatske uređeni su Ustavom Republike Hrvatske³⁵ (u daljnjem tek-

(članci 1. i 2.). (...)."

31 Ustavni zakon o ljudskim pravima i slobodama i o pravima etničkih i nacionalnih zajednica ili manjina u Republici Hrvatskoj bio je objavljen u "Narodnim novinama" broj 65/91., 27/92. i 34/92.

32 Članak 1. Ustavnog zakona o ljudskim pravima i slobodama i pravima etničkih i nacionalnih zajednica ili manjina u Republici Hrvatskoj, glasi:

"Članak 1.

Republika Hrvatska u skladu sa:

- Ustavom Republike Hrvatske,
  - načelima Povelje Ujedinjenih naroda,
  - Općom deklaracijom o pravima čovjeka, Međunarodnim paktom o građanskim i političkim pravima, Međunarodnim paktom o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima,
  - Završnim aktom Organizacije za europsku sigurnost i suradnju, Pariškom poveljom za Novu Europu i drugim dokumentima OEES-a koji se odnose na prava čovjeka, osobito Dokumentom kopenhaskog sastanka OEES-a o ljudskoj dimenziji i Dokumentom moskovskog sastanka OEES-a o ljudskoj dimenziji,
  - Konvencijom Vijeća Europe za zaštitu prava čovjeka i temeljnih sloboda, te protokolima uz tu Konvenciju,
  - Međunarodnom konvencijom o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije, Konvencijom o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida, Konvencijom o pravima djeteta,
  - Okvirnom konvencijom za zaštitu nacionalnih manjina Vijeća Europe,
- obvezuje se na poštivanje i zaštitu nacionalnih i drugih temeljnih prava i sloboda čovjeka i građanina, vladavine prava i svih ostalih najviših vrednota svog ustavnog i međunarodnoga pravnog poretka, svim svojim državljanima."

33 O ustavnopravnim aspektima primjene Konvencije v. Rodin, S.: *Ustavnopravni aspekti primjene Europske Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Zagreb, 1998., Vol. 48, No. 1 - 2, str. 85. - 116.

34 Više o tome Omejec, J.: *Primjena Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda u radu domaćih sudova*, Aktualna pitanja kaznenog zakonodavstva, Zagreb, Inženjerski biro, 2007., str. 125. - 145.

35 Ustav Republike Hrvatske donesen je na 10. skupnoj sjednici svih vijeća Sabora 21. prosinca 1990. godine, te je proglašen na istoj sjednici drugog dana, dakle, 22. prosinca 1990. godine. V. Zapisnik 10. skupne sjednice svih vijeća Sabora, 4/2/JG i 27/5/SN, objavljen u "Narodnim novinama" broj 56/90. O tome vidi u Šarin, D.: *Nastanak hrvatskoga Ustava*, Narodne novine, Zagreb, 1997. Ustav je mijenjan i dopunjavao Ustavni zakon o izmjenama i dopunama Ustava Republike Hrvatske ("Narodne novine" broj 135/97. i broj 8/98. - pročišćeni tekst), Promjenom Ustava Republike Hrvatske ("Narodne novine" broj 113/00. i broj 124/00. - pročišćeni tekst), Promjenom Ustava Republike Hrvatske ("Narodne novine" broj 28/01., broj 41/01. - pročišćeni tekst i broj 55/01. - ispravak pročišćenog teksta), Promjenom Ustava Republike Hrvatske ("Narodne novine" broj 76/10. i broj 85/10. - pročišćeni tekst), te Promjenom Ustava Republike Hrvatske (narodna ustavotvorna inicijativa), ("Narodne novine" broj 5/14 - odluka

stu: Ustav). Naime, člankom 134. Ustava propisano je da međunarodni ugovori koji su sklopljeni i potvrđeni u skladu s Ustavom i objavljeni, a koji su na snazi, čine dio unutarnjega pravnog poretka Republike Hrvatske, a po pravnoj su snazi iznad zakona. Njihove odredbe mogu se mijenjati ili ukidati samo uz uvjete i na način koji su u njima utvrđeni, ili suglasno općim pravilima međunarodnog prava.³⁶ To konkretno znači da je Konvencija sastavni dio pravnog poretka Republike Hrvatske, bez obzira na to što se radi o međunarodnom pravnom aktu, te da je u hijerarhijskoj strukturi iznad svih zakona,³⁷ dakle, odmah ispod Ustava. Naime, kao ratificirani i objavljeni međunarodni ugovor, Konvencija, zajedno s protokolima, dio je unutarnjeg pravnog poretka te se u Republici Hrvatskoj neposredno primjenjuje, što znači da stranke svoje zahtjeve pred domaćim sudovima mogu temeljiti neposredno na Konvenciji i pozivati se na odredbe Konvencije. Pored navedenog, neposredna primjena Konvencije obvezuje sudove da domaće pravo tumače u skladu sa, prethodno navedenim, standardima Konvencije te kada stranka ističe povredu Konvencije, tvrdnje stranke ispituju neposredno primjenjujući Konvenciju.

Značenje Konvencije, kao pravnog izvora u nacionalnom pravnom poretku, istaknuo je Europski sud u djelomičnoj odluci o dopuštenosti u predmetu *Bogunović protiv Hrvatske* (2006.), u kojem se podnositelj zahtjeva žalio zbog povrede prava na pristup sudu. Naime, Europski sud je odbacio podnositeljev zahtjev kao preuranjen, istaknuvši da se podnositelj u svojoj žalbi protiv prvostupanjske presude pozvao neposredno na Konvenciju te time dao mogućnost hrvatskom sudu za neposrednu primjenu Konvencije, zbog čega je potrebno pričekati odluku domaćih sudova.³⁸

To znači da se i podnositelji ustavne tužbe radi zaštite svojih pojedinačnih prava i sloboda za koje smatraju da su im u postupcima koji su prethodili ustavnosudskom postupku povrijeđena, mogu pozivati, ne samo na ustavne odredbe, već i na konvencijske odredbe, odnosno, mogu se pozvati isključivo na povredu odredaba Konvencije.

Ustavnog suda broj: SuP-O-1/2014 od 14. siječnja 2014.). Poslije objave posljednjeg pročišćenog teksta Ustava ("Narodne novine" broj 85/10.), Ustavni sud Republike Hrvatske uputio je 23. ožujka. 2011. Hrvatskom saboru izvješće broj: U-X-1435/2011 o ustavnopravno neprihvatljivim učincima pročišćenih tekstova Ustava Republike Hrvatske, ustavnih zakona, zakona, drugih propisa i općih akata ("Narodne novine" broj 37/11.). U tom su izvješću naznačeni temeljni problemi koje su u strukturi ustavnog teksta uzrokovali navedeni pročišćeni tekstovi. Budući da nadležni odbor Hrvatskog sabora do predaje rada nije objavio novi pročišćeni tekst Ustava izrađen u skladu s izvješćem Ustavnog suda broj: U-X-1435/2011, u radu se za označavanje članaka Ustava koriste izvornici ustavnih tekstova ("Narodne novine" broj 56/90., 135/97., 113/00., 28/01., 76/10. i 5/14.).

36 V. članak 134. Ustava kojim je, dakle, određeno načelo pravnog monizma nacionalnog i međunarodnog prava. Valja napomenuti da je to načelo bilo određeno i u Ustavu iz 1990. godine. "Već je prvim Prijedlogom Nacrta Ustava bilo određeno da međunarodni ugovori koji su sklopljeni i potvrđeni u skladu s Ustavom i objavljeni, čine dio unutarnjeg pravnog poretka Republike. Ta odredba zadržana je i u ostalim tekstovima Ustava, a samim Ustavom je dopunjena određenjem da su takvi ugovori po pravnoj snazi iznad zakona." Šarin, D.: *Nastanak hrvatskoga Ustava*, op. cit. u bilj. 35, str. 79. I profesor Smiljko Sokol, koji je bio jedan od autora Ustava iz 1990., izjavio je: "Također kad je riječ o međunarodnim odnosima, posebno kad je riječ o međunarodnim ugovorima, konzultirani su profesor Bakotić i profesor Vukas. Tada sam na temelju primjedbi posebno prof. Vukasa oblikovao članak 134. u konačnoj verziji koji je inače bio u prvotnoj verziji od 'Krčkog nacrta', a tada sam ga napisao po uzoru na španjolski Ustav. Što se tiče međunarodnih ugovora dodano je: '... a po pravnoj su snazi iznad zakona'. To je gledajući generalno u ustavnopravnoj praksi suvremenih država najpriznatija, najpotpunija formulacija primjene monističke koncepcije odnosa između unutrašnjeg i međunarodnog prava." Isto, str. 223. Iako je Ustav iz 1990. do danas mijenjan pet puta, članak 134. dopunjen je samo prvom izmjenom i dopunom Ustava 1997. godine kojom je dodano da međunarodni ugovori moraju biti "na snazi". V. članak 16. Ustavnog zakona o izmjenama i dopunama Ustava Republike Hrvatske i bilješku 35.

37 Dakle, i ustavnih zakona izuzev samo onih ustavnih zakona koji su doneseni po postupku propisanom za promjenu Ustava.

38 *Bogunović protiv Hrvatske* (2006.): "In this connection, the Court notes that the Convention forms an integral part of the Croatian legal system, where it takes precedence over every contrary statutory provision ... and is directly applicable ... It further notes that in his appeal to the County Court, before which the proceedings are currently pending, the applicant relied directly on the Convention. This is a novel argument which the Croatian courts so far have not had to address in similar cases. The applicant therefore gave the domestic authorities the opportunity, which is intended to be afforded to a respondent Contracting State by Article 35 of the Convention, to examine and redress the Convention violations alleged against it. ... In these circumstances, the Court finds that this part of the application is premature (...)."

Kao što je već spomenuto, Konvencija, u pojedinim slučajevima, ima i "nadustavnu" važnost, a Ustavni je sud u svojoj praksi priznao Konvenciji "kvaziustavni" položaj.

Ustavni sud je još u odluci broj: U-I-241/1998 od 31. ožujka 1999.³⁹ utvrdio da to što osporena odredba zakona, koja je bila predmetom ocjene suglasnosti s Ustavom, nije suglasna s odredbama Konvencije predstavlja povredu načela vladavine prava iz članka 3. Ustava, kao temeljne vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske.⁴⁰ Naime, Ustavni sud je zaključio:

"(...)

Konačno, Sud ocjenjuje da osporena odredba nije u suglasnosti s odredbama članka 11. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, koju je Republika Hrvatska potvrdila ("Narodne novine - Međunarodni ugovori", br. 18/97), (...).

Nesuglasnost osporene odredbe s navedenim odredbama međunarodnog prava, predstavlja povredu načela vladavine prava iz članka 3. Ustava, kao temeljne vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske.

"(...)"

Međutim, u odluci broj: U-I-745/1999 od 8. studenoga 2000.⁴¹ Ustavni sud je utvrdio da nesuglasnost zakona s Konvencijom ne predstavlja samo povredu načela vladavine prava iz članka 3. Ustava već i povredu načela ustavnosti i zakonitosti iz članka 5. Ustava⁴² te načela pravnog moznizma nacionalnog i međunarodnog prava iz članka 134. Ustava.⁴³

"4. Uspoređujući naprijed utvrđena postupovnoppravna jamstva i zahtjeve iz stavka 1. članka 6. Konvencije s rješenjima iz hrvatskih propisa o izvlaštenju, Sud nalazi da ona, u dijelu koji se odnosi na tijela koja odlučuju o izvlaštenju i njihove ovlasti u postupku, ne udovoljavaju zahtjevima Konvencije.

"(...)

8. Na osnovi izloženog Ustavni sud utvrđuje da su odredbe članka 22., članka 25. točke 7. i članka 36. stavka 3. protivne odredbi iz članka 6. stavka 1. Konvencije, a time istodobno i odredbama članaka 3., 5. i 134. Ustava Republike Hrvatske."

4. ODNOS IZMEĐU EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA I USTAVNOG SUDA REPUBLIKE HRVATSKE U PRIMJENI KONVENCIJSKIH PRAVA

Može se reći da je odnos između Europskog suda i Ustavnog suda jasan. Europski sud, naime, utvrđuje povrede prava zajamčenih Konvencijom te u pravilu dosuđuje pravednu naknadu, a Ustavni sud štiti temeljna ljudska prava, koja se u velikom dijelu preklapaju s pravima zajamče-

39 Odluka Ustavnog suda broj: U-I-241/1998 od 31. ožujka 1999. ("Narodne novine" broj 38/99.) donesena je u postupku ocjene suglasnosti s Ustavom odredbe Zakona o javnom okupljanju ("Narodne novine" broj 22/92.).

40 Ustav Republike Hrvatske utvrdio je u članku 3. sljedeće najviše vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske: slobodu, jednakost, nacionalnu ravnopravnost i ravnopravnost spolova, mirotvorstvo, socijalnu pravdu, poštivanje prava čovjeka, nepovredivost vlasništva, očuvanje prirode i čovjekova okoliša, vladavinu prava i demokratski višestranački sustav.

41 V. bilješku 30.

42 Člankom 5. Ustava načelo ustavnosti i zakonitosti određeno je na sljedeći način: 1. u Republici Hrvatskoj zakoni moraju biti suglasni s Ustavom, a ostali propisi s Ustavom i sa zakonom; 2. svatko je dužan držati se Ustava i prava i poštivati pravni poredak Republike Hrvatske.

43 V. bilješku 36.

nim Konvencijom.⁴⁴ Ustavni sud štiti i brojna gospodarska i socijalna prava te ima druge značajne nadležnosti u ustavnom poretku Republike Hrvatske.⁴⁵ Ustavni sud je sud posljednjeg priziva koji bi u nacionalnom pravnom poretku trebao otkloniti povredu ljudskog prava.⁴⁶ Stoga, Ustavni sud u pravilu ukida akt kojim je povreda učinjena i predmet vraća sudovima na ponovno odlučivanje, a u slučaju povrede prava na suđenje u razumnom roku određuje i primjerenu naknadu.⁴⁷ Valja napomenuti da je Ustavni sud određivao primjerenu naknadu i zbog povrede prava na pristup sudu (i prava na suđenje u razumnom roku) u situaciji u kojoj su sudski postupci bili dugotrajno prekinuti uslijed intervencije zakonodavca, o čemu će biti viši riječi u nastavku teksta.

Zbog djelomičnog preklapanja u nadležnostima za zaštitu ljudskih prava ideal bi trebao biti jednaki pristup Europskog suda i Ustavnog suda u tumačenju sadržaja i dopuštenih ograničenja prava zajamčenih Konvencijom, odnosno Ustavom.

Isto kao Europski sud i Ustavni sud ima interpretativne ovlasti.⁴⁸ Vršeci tu svoju ustavnu zadaću Ustavni sud je dosada u nizu svojih odluka tumačio sadržaj pojedinih odredaba Ustava, a među najznačajnije interpretacije Ustava ubrajaju se one učinjene u odnosu na sadržaj načela vladavine prava.⁴⁹ Ustavni sud je, dakle, ovlašten interpretirati ustavne odredbe i primjenjivati ih na konkretne slučajeve podnositelja ustavnih tužbi. Budući da su odluke i rješenja Ustavnog suda obvezatne i dužna ih je poštovati svaka fizička i pravna osoba, tijelo kojemu je odlukom o podnesenoj ustavnoj tužbi ukinuta odluka, pri ponovnom odlučivanju vezano je pravnim shvaćanjem Ustavnog suda izraženim u obrazloženju njegove odluke.⁵⁰

44 O tome više Potočnjak, Ž., Stresec, M.: *Europski sud za ljudska prava i Ustavni sud Republike Hrvatske u zaštiti ljudskih prava*, Hrvatsko ustavno sudovanje – de lege lata i de lege ferenda, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 2009., str. 209. - 246.

45 V. članak 128. Ustava.

46 Naime, iako Ustavni sud ima vrlo široke nadležnosti posebno se ističe zaštita ljudskih prava i temeljnih sloboda, koja se ostvaruje odlučivanjem o ustavnim tužbama podnesenim protiv tijela državne i javne vlasti. Člankom 62. Ustavnog zakona o Ustavnom sudu Republike Hrvatske ("Narodne novine" broj 99/99., 29/02. i 49/02. - pročišćeni tekst) određeni su uvjeti pod kojima se može podnijeti ustavna tužba, iz kojih je razvidno da Ustavni sud pruža zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda u unutarnjem pravnom poretku Republike Hrvatske na najvišoj razini. Ustavni sud je, dakle, posljednja instanca u zemlji od koje se može zatražiti zaštita ljudskih prava i temeljnih sloboda i to samo ako je prethodno iscrpljen dopušteni pravni put. Iznimno, Ustavni sud će pokrenuti postupak po ustavnoj tužbi i prije no što je iscrpljen pravni put i to u dva slučaja: prvo, kad o pravima i obvezama stranke ili o sumnji ili optužbi zbog kažnjivog djela nije u razumnom roku odlučio sud i drugo, u slučaju kad se osporenim pojedinačnim aktom grubo povređuju ustavna prava, a potpuno je razvidno da bi nepokretanjem ustavnosudskog postupka za podnositelja ustavne tužbe mogle nastati teške i nepopravljive posljedice. Opširnije o tome Belajec, V.: *Ustavne osnove za podnošenje ustavne tužbe*, Ustavni sud u zaštiti ljudskih prava (ur. Jadranko Crnić i Nikola Filipović), Organizator, Zagreb, 2000., str. 97. i dalje; Dika, M.: *Marginalije uz institut ustavne tužbe*, Zbornik Ljubljansko-zagrebskega kolokvija, Ljubljana, 1993.; Krapac, D.: *Pretpostavke za pokretanje i vodenje ustavnosudskog postupka zaštite individualnih ustavnih prava i sloboda: Pravni okviri i stvarne granice („procesnost“) hrvatskog modela ustavne tužbe*, Hrvatsko ustavno sudovanje de lege lata i de lege ferenda (ur. Jakša Barbić), HAZU, Zagreb, 2009., str. 169. - 207.; Sokol, S.: *Odnos Ustavnog suda i tijela sudbene vlasti*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 2001., br. 1, str. 5. - 21.

47 Dakle, ustavna je obveza Ustavnog suda zaštita ustavnih prava podnositelja ustavnih tužbi u slučajevima kad su ta prava povrijeđena presudom suda ili drugim pojedinačnim aktom nadležnog tijela državne ili javne vlasti. Pri tome je ustaljeno stajalište Ustavnog suda da je zadaća u prvom redu nadležnih tijela državne i javne vlasti da tumače i primjenjuju pravo. Uloga Ustavnog suda ograničena je na ispitivanje jesu li učinci takvog tumačenja odnosno primjene prava suglasni s Ustavom i jesu li u konkretnom slučaju doveli do povrede ustavnih prava podnositelja ustavne tužbe.

48 V. Crnić, J., Filipović, N.(ur.): *Ustavni sud u zaštiti ljudskih prava: interpretativna uloga Ustavnog suda*, Biblioteka Pravo 24, Zagreb, Hrvatski pravni centar, Organizator, Hrvatski institut za ljudska prava Novi Vinodolski, Hans Seidel Stiftung, Deutsche Stiftung für internationale rechtliche Zusammenarbeit e.V., 2000.

49 V. primjerice odluku i rješenje Ustavnog suda broj: U-I-659/1994, U-I-146/1996, U-I-228/1996, U-I-508/1996, U-I-589/1999 od 15. ožujka 2000. ("Narodne novine" broj 31/00.).

50 To konkretno znači da nisu samo izreke odluka i rješenja Ustavnog suda obvezatne za sve već i pravna stajališta koja je Ustavni sud zauzeo u pojedinom slučaju, a sadržana su u obrazloženjima tih odluka i rješenja. V. članak 31. stavak 1., 76. stavak 1. i 77. stavak 2. Ustavnog zakona o Ustavnom sudu Republike Hrvatske ("Narodne novine" broj 49/02.) u kojem se izrijekom propisuje da su pri donošenju novog akta nadležno sudbeno ili upravno tijelo, tijelo jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave

Iako postoje određeni problemi u samoj praksi, nema nikakve sumnje da se metode interpretacije Europskog suda i Ustavnog suda postupno ujednačavaju. Pristup zaštiti pojedinog zaštićenog prava postaje sve usklađeniji. Naime, sve je očitiije približavanje prakse Europskog suda i Ustavnog suda, jer oba ispituju postojeće standarde zaštite života ljudi, uključujući i pravni okvir države, samo na različitim razinama, koje po naravi stvari izražavaju i njihove izvorne jurisdikcijske identitete.

Stoga se primjena konvencijskog prava na razini Ustavnog suda više ne treba smatrati problemom. Ustavni sud, naime, mijenja svoju praksu u slučajevima u kojima je Europski sud utvrdio da u Republici Hrvatskoj ne postoji učinkovito pravno sredstvo za zaštitu određenog ljudskog prava i sadržaj ljudskog prava zajamčenog Konvencijom, odnosno Ustavom, tumači na način na koji to čini Europski sud.

U daljnjem tekstu ćemo, kao što smo naveli, na nekoliko primjera zaštite ljudskog prava na pristup sudu iz prakse Europskog suda i Ustavnog suda prikazati dinamiku razvoja njihovog međusobnog odnosa.

4.1. OSVRT NA NEKE POVREDE KONVENCIJSKIH PRAVA NA POČETKU PRIMJENE KONVENCIJE ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA I TEMELJNIH SLOBODA

U relativno kratkom vremenu važenja Konvencije u Republici Hrvatskoj presudama Europskog suda utvrđeno je više povreda pojedinih aspekata prava na pravično (pošteno) suđenje, a jedna od njih bila je i povreda prava na pristup sudu.⁵¹ Naime, u razdoblju u kojem se Konvencija tek počela primjenjivati, do povrede prava na pristup sudu najviše je dolazilo u području ostvarenja prava koja su bila povezana s ratnim zbivanjima, a naročito u vezi s pravima pripadnika određenih manjinskih skupina.

Prvi slučaj u tom kontekstu bio je predmet *Kutić protiv Hrvatske* (2002.).⁵² Podnositelji zahtjeva su tvrdili da nemaju pristup sudu utoliko što im je onemogućeno rješavanje njihovog zahtjeva građanske naravi za naknadu štete zbog toga što je 1996. donesen zakon kojim se nalaže prekid svih postupaka povodom zahtjeva za naknadu štete prouzročene terorističkim aktima. Isto tako, prigovarali su da je trajanje postupka prekoračilo zahtjev "razumnog roka".⁵³

ili pravna osoba s javnim ovlastima obvezni poštivati pravna stajališta Ustavnog suda izražena u odluci kojom se ukida akt kojim je povrijeđeno ustavno pravo podnositelja ustavne tužbe. I odluke deklaratorne naravi obvezuju sva tijela državne vlasti, uključujući i sudove, koji su dužni, u okviru svoje nadležnosti, poduzeti sve radnje potrebne za otklanjanje povreda ustavnih prava koje je Ustavni sud utvrdio i naveo u obrazloženju. V. primjerice odluku Ustavnog suda broj: U-III-3063/2007 od 4. listopada 2011. („Narodne novine“ broj 124/11. i www.usud.hr).

51 Za razliku od "prava na sud", koje je izrijeком priznato u članku 6. stavku 1. Konvencije, pravo na pristup sudu ulazi u grupu tzv. impliciranih prava (*implied rights*) koja Europski sud izvodi iz članka 6. Konvencije u svojoj praksi. Europski sud, naime, radi osiguranja stvarne zaštite konvencijskih prava, iz pojedine konvencijske odredbe kojom je zajamčeno određeno pravo svojim pravnim tumačenjem izvodi drugo pravo koje u toj odredbi nije izrijeком utvrđeno, ali je implicitno sadržano ili mu je inherentno. Europski sud je još u presudi *Golder protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (1975.) naveo da bi bilo nezamislivo da članak 6. stavak 1. Konvencije opisuje postupovna jamstva koja se pružaju strankama u postupku koji je u tijeku, a da pritom prvo ne štiti ono što samo po sebi u stvari omogućuje korištenje tih jamstava, a to je pristup sudu. Istaknuvši da značajke koje sudski postupak opisuju kao pravičan, javan i brz uopće nemaju nikakvu vrijednost ako sudskog postupka nema. Opširnije o načelnim pravnim stajalištima Europskog suda o pravu na pristup sudu vidi u istoj presudi, § 28. - 36.; *Kreuz protiv Poljske* (2001.), § 52.; *Lesjak protiv Hrvatske* (2010.), § 35.

52 Podnositelji zahtjeva u predmetu *Kutić protiv Hrvatske* (2002.) prethodno nisu podnijeli ustavnu tužbu.

53 Naime, 17. siječnja 1996. Hrvatski je sabor donio izmjenu Zakona o obveznim odnosima kojom je predviđen prekid svih postupaka povodom tužbi za naknadu šteta prouzročениh terorističkim aktima do donošenja novog propisa o tom pitanju i prema kojoj

Europski sud utvrdio je da su podnositelji zahtjeva u ovom predmetu imali mogućnost pokretanja pravnog postupka te da su je iskoristili kada su Općinskom sudu u Zagrebu podnijeli tužbu protiv države za naknadu štete u vezi s njihovom uništenom imovinom. Međutim, time samim po sebi nisu bili ispunjeni svi zahtjevi postavljeni člankom 6. stavkom 1. Konvencije.⁵⁴ Valjalo je utvrditi je li stupanj pristupa sudu predviđen odredbama domaćih zakona dovoljan da bi se osiguralo pojedinačno "pravo na sud", s obzirom na načelo vladavine prava u demokratskom društvu.⁵⁵ Europski sud podsjetio je da svrha Konvencije nije zajamčiti prava koja su teoretska ili prividna, već prava koja su praktična i djelotvorna.⁵⁶

Stoga je Europski sud smatrao da su člankom 2. Zakona o izmjeni Zakona o obveznim odnosima, podnositelji zahtjeva spriječeni u ostvarivanju prava da o njihovoj građanskoj tužbi za naknadu štete odluku donese građanski sud utoliko što se njime određuje prekid svih postupaka povodom zahtjeva za naknadu štete nastale uslijed terorističkih akata do donošenja novih odredaba kojima bi se uređivalo to pitanje. Dakle, podnositeljima zahtjeva je bilo onemogućeno rješavanje njihovih tužbi na temelju zakona.

Iako Europski sud načelno prihvaća da situacija u kojoj je protiv države ugovornice podnesen značajan broj tužbi u kojima se zahtijeva isplata velikih novčanih iznosa može nalagati donošenje određenih dodatnih propisa od strane države te da u tom smislu države uživaju slobodno polje procjene,⁵⁷ mjere koje se poduzimaju moraju biti u skladu s člankom 6. stavkom 1. Konvencije. Stoga je Europski sud u predmetu *Kutić protiv Hrvatske* (2002.) zaključio:

"32. Međutim, u predmetnom slučaju, prekid postupaka traje već više od šest godina, od čega je više od četiri godine proteklo otkako je Konvencija stupila na snagu u odnosu na Hrvatsku, pri čemu u međuvremenu nije donesen nikakav novi propis kojim bi se podnositeljima zahtjeva omogućilo rješavanje njihovih građanskih tužbi.

U tim okolnostima, Sud ne može prihvatiti da je stupanj pristupa predviđen odredbama domaćih zakona dovoljan da bi se podnositeljima zahtjeva osiguralo 'pravo na sud'.

33. Sud stoga nalazi da dugo razdoblje tijekom kojega je podnositeljima zahtjeva slijedom zakonodavnih mjera onemogućeno rješavanje njihovih građanskih tužbi u postupku pred domaćim sudovima predstavlja povredu članka 6. stavak 1. Konvencije."

---

se prije donošenja takvog novog propisa ne može tražiti naknada štete nastale uslijed terorističkih akata. Dakle, svi parnični postupci pokrenuti po članku 180. Zakona o obveznim odnosima prekinuti su po sili članka 2. Zakona o izmjeni Zakona o obveznim odnosima. (Zakon o obveznim odnosima ("Službeni list SFRJ" broj 29/78., 39/85. i 57/89.) preuzet je Zakonom o preuzimanju Zakona o obveznim odnosima ("Narodne novine" broj 53/91., 73/91. i 3/94.), a Zakon o izmjeni Zakona o obveznim odnosima objavljen je u "Narodnim novinama" broj 7/96.).

54 Naime, članak 6. stavak 1. Konvencije jamči pravo pristupa sudu radi rješavanja građanskih sporova, a pravo pristupa sudu ne obuhvaća samo pravo pokretanja postupka, već i pravo na "rješavanje" spora od strane suda. Bilo bi, naime, iluzorno kada bi pravni sustav države ugovornice pojedincu omogućavao podnošenje građanske tužbe sudu, a da mu pritom ne jamči rješavanje predmeta donošenjem konačne odluke u sudskom postupku. Isto tako, bilo bi nezamislivo da članak 6. stavak 1. Konvencije sadrži podroban opis postupovnih jamstava koja se pružaju strankama u parnici – tj. jamstva pravičnog, javnog i brzog postupka – bez da time jamči konačno rješavanje njihovih građanskih sporova. Usp. *Hornsby protiv Grčke* (1997.), § 40.

55 Usp. *Ashingdane protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (1985.), § 57.

56 Usp. *Airey protiv Irske* (1979.), § 24.; *Garcia Manibardo protiv Španjolske* (2000.), § 43. I u predmetu *Kreuz protiv Poljske* (2001.), Europski sud je posebno napomenuo, § 57: "... Sud konačno želi ponoviti da je njegovo ispitivanje temeljeno na načelu da je namjera Konvencije zajamčiti ne prava koja su teorijska ili prividna (*theoretical or illusory*), već prava koja su stvarna i djelotvorna (*practical and effective*). To je naročito tako u pogledu prava na pristup sudovima u smislu važnog mjesta koje pravo na pošteno suđenje ima u demokratskom društvu (...)"

57 V. bilješku 19.

Vrlo sličan slučaj predmetu *Kutić protiv Hrvatske* (2002.) bio je i predmet *Multiplex protiv Hrvatske* (2003.).⁵⁸

Podnositelj zahtjeva naveo je kako nije imao pravo pristupa sudu jer je, zbog donošenja propisa iz 1996. koji određuje prekid svih postupaka koji se tiču tužbi za naknadu štete koju su uzrokovali pripadnici hrvatskih oružanih ili redarstvenih snaga u vojnoj ili redarstvenoj službi tijekom Domovinskog rata u Hrvatskoj od 17. kolovoza 1990. do 30. lipnja 1996., onemogućeno donošenje odluke o njegovom zahtjevu građanske naravi za naknadu štete. Prigovario je i da je postupak premašio zahtjev "razumnog roka".⁵⁹

Europski sud ponovio je da je u predmetu *Kutić protiv Hrvatske* (2002.) utvrdio povredu prava podnositelja zahtjeva na pristup sudu, na temelju članka 6. stavka 1. Konvencije, jer je mogućnost da sud odluči o njihovom zahtjevu prekinuta kroz duge vremenske razmake kao rezultat intervencije zakonodavca.⁶⁰ Nadalje, i u ovom predmetu, Europski sud je primijetio kako je postupak prekinut čak prije nego što je prvostupanjski sud donio bilo kakvu presudu o zahtjevu građanske naravi za naknadu štete tvrtke podnositelja zahtjeva. Stoga je i zaključak Europskog suda odgovarao prethodno citiranom zaključku.⁶¹

Nakon presude u predmetu *Kutić protiv Hrvatske* (2002.) Europski sud donio je više od 30 presuda u istovrsnim predmetima u kojima je utvrdio povredu prava na pristup sudu zasebno ili zajedno s povredom prava na djelotvorno domaće pravno sredstvo, te više od 20 presuda u kojima je istovrsne predmete brisao s liste zbog toga što su podnositelji s Republikom Hrvatskom uspjeli sklopiti prijateljsko rješenje spora. Naime, upravo dugo razdoblje neizvjesnosti u kojem su se nalazile osobe čiji su postupci bili prekinuti zbog izmjena i dopuna Zakona o obveznim odnosima iz 1996. i 1999., te na taj način spriječeni da im o zahtjevu građanske naravi odluči domaći sud, dovelo je do povrede prava na pristup sudu.⁶²

58 Podnositelj zahtjeva u predmetu *Multiplex protiv Hrvatske* (2003.) prethodno nije podnio ustavnu tužbu.

59 Parlament je, naime, 6. studenoga 1999. donio izmjenu Zakona o obveznim odnosima prema kojoj se prekidaju svi postupci radi naknade štete koju su uzrokovali pripadnici hrvatskih oružanih i redarstvenih snaga u vojnoj ili redarstvenoj službi tijekom rata u Hrvatskoj, te su svi parnični postupci prekinuti po sili članka 184(a) Zakona o dopunama Zakona o obveznim odnosima ("Narodne novine" broj 112/99.). Članak 184 (a) Zakona o dopunama Zakona o obveznim odnosima predviđao je da se svi postupci pokrenuti protiv Republike Hrvatske radi naknade štete koju su uzrokovali pripadnici hrvatskih oružanih i redarstvenih snaga u vojnoj ili redarstvenoj službi tijekom Domovinskog rata od 17. kolovoza 1990. do 30. lipnja 1996. prekidaju. Zakon je također obvezao Vladu da parlamentu predloži poseban zakon, koji će urediti odgovornost za naknadu takve štete, ne kasnije od šest mjeseci od stupanja na snagu tog Zakona.

60 Usp. *Immobiliare Saffi protiv Italije* (1999.), § 70.

61 *Multiplex protiv Hrvatske* (2003.), § "53. U ovom je predmetu postupak do sada prekinut više od tri godine i sedam mjeseci i u međuvremenu nije donesen nikakav novi zakon koji bi omogućio tvrtki podnositelju zahtjeva da se odluči o njenom zahtjevu građanske naravi.

54. U takvim okolnostima Sud ne može prihvatiti da je stupanj pristupa koji je osiguran prema nacionalnom zakonodavstvu bio dovoljan da se osigura pravo tvrtke-podnositelja zahtjeva na 'pravo na sud'.

55. Sud stoga utvrđuje da dugo razdoblje tijekom kojeg je tvrtki podnositelju zahtjeva bilo onemogućeno da se o njenom zahtjevu građanske naravi odluče domaći sudovi kao posljedica zakonodavne mjere predstavlja povredu članka 6. stavka 1. Konvencije."

62 U međuvremenu, 2003. godine, doneseni su Zakon o odgovornosti za štetu nastalu uslijed terorističkih akata i javnih demonstracija ("Narodne novine" broj 117/03.) i Zakon o odgovornosti Republike Hrvatske za štetu uzrokovanu od pripadnika hrvatskih oružanih i redarstvenih snaga tijekom Domovinskog rata ("Narodne novine" broj 117/03.) te su na temelju tih zakona nastavljeni prekinuti postupci.

4.2. PROMJENA PRAKSE USTAVNOG SUDA REPUBLIKE HRVATSKE I ODREĐENJE EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA PREMA TOJ PROMJENI

Novina u presudama Europskog suda iz 2005. godine je određenje Europskog suda prema promjeni prakse Ustavnog suda u odnosu na postupke prekinute zbog izmjena i dopuna Zakona o obveznim odnosima. Europski sud uzeo je u obzir činjenicu da je Ustavni sud u svojoj praksi prepoznao navedene situacije kao povredu prava na pristup sudu.⁶³ Naime, uočivši nedostatak učinkovitog pravnog sredstva na nacionalnoj razini za ovakve vrste povreda, Ustavni sud je 2004. godine promijenio svoju praksu na način da je pored povrede prava na suđenje u razumnom roku počeo utvrđivati i povredu prava na pristup sudu, te za obje povrede dosuđivati naknadu. Na taj način Ustavni sud je počeo ispravljati takve vrste povreda na nacionalnoj razini.

Prva odluka u kojoj je u navedenim istovrsnim slučajevima Ustavni sud utvrdio povrede ustavih prava podnositelja ustavne tužbe na pristup sudu i na razumnu duljinu sudskih postupaka donesena je 24. ožujka 2004. u predmetu broj: U-III A-829/2002.⁶⁴

Ustavni sud je utvrdio, u vezi s pitanjem je li u tom slučaju došlo do povrede prava na suđenje u razumnom roku, da je u uvjetima podnošenja, na temelju članka 180. Zakona o obveznim odnosima, velikog broja tužbi protiv Republike Hrvatske za naknadu štete prouzročene terorističkim aktima, a kojima su potraživani relativno značajni iznosi naknada šteta, postojalo opravdanje za dodatno zakonsko uređenje te odgovornost, pa i za određivanje prekida započetih postupaka do donošenja novog propisa. Ipak, Ustavni sud je istaknuo:

“4.3. (...) Međutim, tako određeni prekid postupka svojim trajanjem nije smio onemogućiti ostvarivanje Ustavom zajamčenog prava na suđenje u razumnom roku. O navedenom ograničenju vodio je računa i Hrvatski sabor kada je na sjednici održanoj 22. listopada 1999. godine obvezao Vladu Republike Hrvatske da najkasnije u roku od šest mjeseci podnese Saboru prijedlog zakona kojim će se urediti to pitanje. Nakon proteka zakonom određenog roka u kojem je Vlada bila dužna Hrvatskom saboru podnijeti prijedlog novog zakonskog uređenja i time omogućiti nastavak prekinutih postupaka, podnositelj je bio u neizvjesnosti hoće li se i kada će se nastaviti prekinuti postupak. (...)”

Stoga je Ustavni sud zaključio da je takvim zakonom određenim prekidom postupka povrijeđeno, člankom 29. stavkom 1. Ustava, zajamčeno pravo podnositelja da zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud u razumnom roku odluči o njegovim pravima i obvezama, kao i pravo na pristup sudu, koje je dio “prava na sud”, također zajamčenog odredbom članka 29. stavka 1. Ustava o temeljnom ljudskom pravu na pravično suđenje.⁶⁵

Ustavni sud je nakon te odluke donio još oko 100 odluka u kojima je ustavne tužbe podnositelja u istovrsnim predmetima usvojio zbog povrede njihovih prava na pristup sudu i na suđenje u razumnom roku, pri čemu je određivao i rokove za donošenje sudskih presuda i primjerenu naknadu koja pripada podnositeljima ustavne tužbe zbog povreda navedenih ustavnih prava.

63 O problemima vezanim uz prekide sudskih postupaka po sili zakona v. Potočnjak, Ž.: *Pravo na sud, pristup sudu i suđenje u razumnom roku u slučaju intervencije zakonodavca u sudske postupke u tijeku*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2004., 25, br. 2, str. 823. - 853.

64 Odluka Ustavnog suda broj: U-III A-829/2002 od 24. ožujka 2004. objavljena je u “Narodnim novinama” broj 44/04. i na www.usud.hr.

65 Iako su dva suca Ustavnog suda dala izdvojena mišljenja kojima su se protivili izreci i obrazloženju navedene odluke smatrajući da podnositelju ustavne tužbe nisu mogla biti povrijeđena navedena ustavna prava zbog intervencije zakonodavca.

Zbog toga je Europski sud smatrao da ustavna tužba za sve buduće takve zahtjeve predstavlja učinkovito pravno sredstvo koje treba iskoristiti. Međutim, Europski sud nije priznao retroaktivnu učinkovitost tog sredstva, tako da zahtjevi koji su podneseni prije promjene prakse Ustavnog suda nisu bili odbačeni. Primjerice u predmetu *Pikić protiv Hrvatske* (2004.) Europski sud je utvrdio:

“29. Uzimajući u obzir razvoj sudske prakse na koji se Vlada poziva, Sud prihvaća da nakon 24. ožujka 2004. u predmetima sličnim ovome (vidi predmet *Multiplex v. Croatia*, br. 58112/00, 10. srpnja 2003.), Ustavni sud, u skladu sa svojom novom sudskom praksom, dodjeljuje naknade za već počinjenu povredu prava na pristup sudu i određuje rok u kojem nadležni sud treba donijeti odluku u predmetu podnositelja ustavne tužbe. Sud stoga smatra kako se, u odnosu na te predmete, tužba Ustavnome sudu može smatrati djelotvornim pravnim sredstvom koje podnositelji zahtjeva trebaju iscrpiti prije nego se obrate Sudu sa svojim prigovorima koji se tiču pomanjkanja pristupa sudu.”

Iako u ovom predmetu podnositelj zahtjeva nije podnio ustavnu tužbu, već je umjesto toga podnio zahtjev Europskom sudu, koji je, navodeći da je Ustavni sud tek nakon dvije godine prvi put utvrdio da je u jednom sličnom slučaju došlo do povrede prava na pristup sudu, zaključio: “Prema tome, od podnositelja zahtjeva nije se moglo očekivati da podnese takvu tužbu, koja mu u to vrijeme nije pružala nikakve razumne izgleda za uspjeh.”

Pored toga, Europski sud je u većem broju predmeta ocijenio da podnositelji zahtjeva i dalje imaju status žrtve jer visina naknade koju je odredio Ustavni sud nije bila dostatna, pa je Europski sud podnositeljima dosuđivao razliku naknade.⁶⁶

Određeni izuzetak od navedene prakse predstavlja odluka u predmetu *Gregurinčić protiv Hrvatske* (2005.) u kojem je Europski sud proglasio zahtjev nedopuštenim zbog toga što domaći sud, unatoč odredbama Zakona o dopunama Zakona o obveznim odnosima iz 1999. nije prekinuo postupak, već je i dalje poduzimao procesne radnje. Ta činjenica dovela je do toga da podnositelj nije imao status žrtve povrede Konvencije, pa je njegov zahtjev proglašen nedopuštenim.⁶⁷

Dinamičan odnos međusobnog uvažavanja i usklađivanja stajališta Europskog suda i Ustavnog suda vidljiv je, primjerice, i iz presude Europskog suda u predmetu *Bulfracht protiv Hrvatske* (2011.). Europski sud presudio je da je Republika Hrvatska povrijedila pravo podnositelja zahtjeva na pristup sudu zbog toga što je Vrhovni sud Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu: Vrhovni sud) odbacio reviziju podnositelja zahtjeva zbog toga što je vrijednost predmeta spora, na način kako ju je utvrdio Vrhovni sud, bila manja od zakonom propisanog minimuma.⁶⁸

66 V., primjerice, odluke Europskog suda iz 2007. u predmetima: *Popara protiv Hrvatske*, *Novković protiv Hrvatske*, *Hajduković protiv Hrvatske*, *Petrović protiv Hrvatske*, *Terzin protiv Hrvatske*. Međutim, u predmetu *Majdandžić i drugi protiv Hrvatske* Europski sud utvrdio je da je iznos od 15.600,00 kuna koji je dodijeljen od Ustavnog suda svakom podnositelju (41 podnositelj), iako niži od onoga kojeg bi dodijelio Europski sud u sličnim okolnostima, ipak odgovarajući u smislu prakse Europskog suda.

67 *Gregurinčić protiv Republike Hrvatske* (2005.), Odluka o dopuštenosti zahtjeva od 1. rujna 2005.: “Sud podsjeća na svoje ranije presude u kojima je utvrdio da dugo razdoblje, kao posljedica Zakona iz 1999., zbog kojeg su podnositelji zahtjeva bili spriječeni da o njihovom zahtjevu građanske naravi bude odlučeno, predstavlja povredu članka 6. stavka 1. Konvencije ... Međutim, u svim tim predmetima, mjerodavni domaći sudovi su prekinuli postupke podnositelja zahtjeva temeljem Zakona iz 1999. Sud bilježi da nije sporno da je nadležni sud održao ročišta 2002. i 2003. (bez obzira na Zakon iz 1999.) te da taj postupak još uvijek traje. Štoviše, prekid postupka više nije moguć od stupanja na snagu Zakona iz 2003., uzimajući u obzir da je njime neizravno ukinut Zakon iz 1999. Stoga, podnositelj zahtjeva ne može tvrditi da je žrtva povrede Konvencije zbog prekida postupka do kojeg nije došlo, niti može doći.”

68 U konkretnom slučaju, podnositelj zahtjeva je 1991. godine pred Trgovačkim sudom u Rijeci pokrenuo postupak radi isplate 515.099,20 USD. Nakon pravomoćnog odbijanja tužbenog zahtjeva, podnositelj je podnio reviziju Vrhovnom sudu koji je utvrdio

Ustavni sud je, odlukom broj: U-III-2282/2006 od 12. ožujka 2008., odbio ustavnu tužbu podnositelja zahtjeva koja se odnosila na dopuštenost revizije.⁶⁹

Europski sud utvrdio je da način na koji je Vrhovni sud tumačio mjerodavno pravo, odnosno utvrdio vrijednost predmeta spora, predstavlja pretjerani formalizam te je istaknuo:

“38. Budući da je to tako, Sud smatra da se način na koji je Vrhovni sud izračunao vrijednost predmeta spora u ovome predmetu može kvalificirati kao pretjerani formalizam. Ograničenje o kojemu je riječ stoga nije razmjerno legitimnom cilju koji se teži ostvariti, te je povrijedilo samu bit prava društva podnositelja zahtjeva na pristup sudu, kako je ono osigurano člankom 6., stavkom 1. Konvencije.”

Važno je naglasiti da je Europski sud u ovom predmetu uzeo u obzir i činjenicu da je Ustavni sud u međuvremenu promijenio svoju praksu te je uvažavajući novo stajalište Ustavnog suda zaključio:

“39. Ovo gledište potkrijepljeno je naknadnom sudskom praksom Ustavnog suda (vidi stavke 16.-17. ove presude), koji je odlučio promijeniti svoju praksu tri mjeseca nakon što je odbio ustavnu tužbu društva podnositelja zahtjeva dana 12. ožujka 2008. godine protiv odluke Vrhovnog suda. Točnije, Ustavni sud je dana 18. lipnja 2008. godine u svojoj odluci br. U-III-2646/2007 utvrdio da je način na koji je Vrhovni sud izračunao vrijednost predmeta spora u svrhu utvrđenja je li nadležan *ratione valoris* za ispitivanje osnovanosti revizije u postupku koji je trajao dugo vremena i u kojemu je tužitelj tražio isplatu razmjerno visokog iznosa u stranoj valuti, bio protivan pravu na pošteno suđenje zajamčeno i Konvencijom i hrvatskim Ustavom (vidi stavak 16. ove presude).

40. Stoga je došlo do povrede članka 6., stavka 1. Konvencije.”

Odlukom broj: U-III-2646/2007 od 18. lipnja 2008., na koju se referirao Europski sud, Ustavni sud promijenio je svoju praksu⁷⁰ na način da je u istovjetnim okolnostima utvrdio da primjena načela nominalizma pri utvrđivanju vrijednosti predmeta spora u predmetima koji traju duži niz godina uvijek dovodi do nejednakosti stranaka pred zakonom, jer nužno ide u korist jednoj od stranaka. Dakle, Ustavni sud odustao je od načela monetarnog nominalizma ocijenivši ga neprimjenjivim u uvjetima inflacije i denominacije dinara smatrajući da zakonske posljedice mo-

---

da je vrijednost predmeta spora u trenutku podnošenja tužbe bila ispod vrijednosnog cenzusa propisanog Zakonom o parničnom postupku (“Narodne novine” broj 53/91., 91/92. i 112/99) za podnošenje revizije. Naime, prilikom izračuna vrijednosti predmeta spora Vrhovni sud je primjenom načela nominalizma utvrdio da vrijednost predmeta spora ne prelazi prag dopuštenosti za reviziju od 500.000,00 HRK, te je reviziju odbacio.

69 Ustavni sud je u odluci broj: U-III-2282/2006 od 12. ožujka 2008. naveo: “6. (...) U konkretnom slučaju, Ustavni sud ocjenjuje da je osporeno rješenje Vrhovnog suda donijeto u zakonito provedenom postupku, na temelju valjane primjene materijalnog prava. Ustavni sud stoga utvrđuje da je postupak, koji je prethodio ustavnosudskom, vođen na način koji je podnositelju omogućio pravično suđenje i nije rezultirao povredom ustavnog prava zajamčenog člankom 29. stavkom 1. Ustava.”

70 Ustavni sud je u odluci broj: U-III-2646/2007 od 18. lipnja 2008. (“Narodne novine” broj 104/08.) naveo: “5.5. ... Doduše, u nekoliko svojih ranijih odluka u povodu ustavnih tužbi s istovjetnim ili sličnim sadržajem ... Ustavni sud je prihvatio praksu Vrhovnog suda da... odredi vrijednost predmeta spora tako da ona drastično padne ispod vrijednosnog cenzusa za dopuštenost revizije ... Međutim, preispitujući takvu praksu, Ustavni sud ocjenjuje da je načelo monetarnog nominalizma, ... neprimjenjivo kao jamstvo pravičnosti u sudskim postupcima u uvjetima inflacije i denominacije dinara. Sudski se postupci, naime, moraju provesti sukladno ustavnom načelu vladavine prava kao najviše vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske. (...)”.

raju biti primjerene legitimnim očekivanjima stranaka u svakom konkretnom slučaju u kojem se zakon na njih neposredno primjenjuje.⁷¹

Ustavni sud je iz utvrđenog stanja zaključio:

5.4. Kada se, dakle, Vrhovni sud u svojoj ocjeni podnositeljčine revizije poslužio pogrešnim, formalističkim, tumačenjem postupovnog prava o mjerodavnom vrijednosnom kriteriju dopuštenosti te revizije, uzevši da vrijednost 1 suvlasničkog dijela obiteljske kuće u Zagrebu iznosi 0,12 kuna (!) povrijedio je njezino pravo na pristup tom pravnom lijeku. Ne samo što je to pravo, uz ostala, sadržano u odredbi članka 29. stavka 1. Ustava koja svakome jamči pravo na to da zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično i u razumnom roku odluči o njegovim pravima i obvezama, nego je ono sadržano i u odredbi članka 6. stavka 1. Europske konvencije o ljudskim pravima. Nju stalna praksa Europskog suda za ljudska prava tumači tako da primjenjivana ograničenja ne smiju spriječiti niti umanjiti pristup pravnom lijeku koji pripada podnositelju na takav način ili do takve mjere da bi sama suština toga prava bila umanjena ili oslabljena ...⁷²

Ustavni sud je, dakle, pošao od toga da se sudski postupci moraju provesti sukladno ustavnom načelu vladavine prava kao jedne od najviših vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske.⁷³ Što znači da se provođenje sudskih postupaka ne smije izjednačavati samo sa zahtjevom za zakonitošću postupanja tijela državne vlasti već mora uključiti i zahtjev da zakonske posljedice moraju biti primjerene legitimnim očekivanjima stranaka u svakom konkretnom slučaju. U takva očekivanja nesumnjivo spada i očekivanje da će spor riješiti primjenom pravnih standarda važećih u vrijeme njegova pokretanja, čime se ujedno ostvaruje i načelo pravičnog postupka iz članka 29. Ustava.

Na temelju navedenog vidljivo je da je uloga Ustavnog suda u odnosu na Konvenciju dvostruka, jer Ustavni sud je i najviša institucija u Republici Hrvatskoj koja u nacionalnim okvirima provodi konvencijski nadzor, ali istodobno je i jedan od "nacionalnih sudova" nad kojim Europski sud provodi konvencijski nadzor. Dakle, Ustavni sud je u odnosu na primjenu Konvencije i nositelj nadzora nad njezinom primjenom od strane domaćih sudova i ostalih tijela, ali i njezin neposredan primjenjivač. Stoga su, nakon ratifikacije Konvencije, a osobito u posljednjih deset godina, odluke Ustavnog suda bile najznačajnije sredstvo unošenja visokih standarda zaštite ljudskih prava, razvijenih u pedesetogodišnjoj praksi Europskog suda, u pravni poredak Republike Hrvatske.

71 U konkretnom slučaju podnositeljica je, između ostalog, smatrala da je Vrhovni sud rješenjem kojim je zbog premale vrijednosti predmeta spora odbacio njezinu reviziju, učinio propust da, sukladno članku 29. stavku 1. Ustava, pravično odluči o njezinom pravu na podnošenje pravnog lijeka. Naime, Vrhovni sud je osporenim rješenjem odbacio reviziju podnositeljice pozivom na odredbu članka 382. stavaka 2. i 3. Zakona o parničnom postupku ("Narodne novine" broj 53/91., 91/92. i 112/99.) prema kojoj revizija nije dopuštena u imovinsko-pravnim sporovima u kojima se tužbeni zahtjev odnosi na tražbinu u novcu, predaju stvari ili izvršenje kakve druge činidbe ako vrijednost predmeta spora koju je tužitelj u tužbi naveo ne prelazi iznos od 100.000,00 kn. Kako je u provedenom parničnom postupku ustanovljeno da je vrijednost predmeta spora u času podnošenja revizije, a nakon stupanja na snagu članka 4. i članka 10. stavka 3. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku ("Narodne novine" broj 112/99.) iznosila svega 0,12 kuna, Vrhovni sud je zaključio da je u konkretnom slučaju revizija protiv takve pravomoćne presude nedopuštena. Taj je navod obrazložen monetarnim promjenama u Republici Hrvatskoj, posebice denominacije hrvatske valute, uslijed kojih bi se nominalna vrijednost 1/2 suvlasničkog dijela zgrade u Zagrebu, u razdoblju između 1987. do 2007. godine iz 120.000 dinara promijenila u 0,12 kuna.

72 *Usp. Kreuz protiv Poljske* (2001.), § 54.; *Poitrimol protiv Francuske* (1993.), §§ 35. - 38.; *Khalfaoui protiv Francuske* (2000.), §§ 42. - 54.; *Garcia Manibardo protiv Španjolske* (2000.), §§ 44. - 45.; *Yagtzilar i drugi protiv Grčke* (2002.), § 23.

73 V. bilješku 40.

5. ZAKLJUČAK

Temeljni pravni instrument zaštite ljudskih prava Vijeća Europe i jedan od najznačajnijih međunarodnih instrumenata za uspostavu vladavine prava, demokraciju i zaštitu ljudskih prava jest Konvencija, čiji uspjeh u najvećoj mjeri proizlazi iz činjenice da je njome ustanovljen djelotvoran institucionalni sustav nadzora nad njezinom primjenom, odnosno implementacijom konvencijskih prava na unutarnjem planu država ugovornica, te sustav prisilnog izvršenja obveza koje su države ugovornice prihvatile njezinom ratifikacijom. Konvencijom, odnosno Protokolom broj 11, uspostavljen je Europski sud, koji je isključivo odgovoran za interpretaciju Konvencije.

Konvencija je imala i još uvijek ima izuzetno velik utjecaj na pravne poretke članica Vijeća Europe, jer njena svrha nije primarno zaštita individualnog prava podnositelja zahtjeva, već stvaranje i primjena minimuma standarda ljudskih prava na pravnom prostoru država ugovornica.

Ratifikacijom Konvencije ujedno je prihvaćena jurisdikcija Europskog suda za odlučivanje o zahtjevima protiv Republike Hrvatske zbog povrede prava zajamčenih Konvencijom. Time je praksa Europskog suda postala izvorom prava koje je nužno potrebno poznavati u Republici Hrvatskoj. Naime, kao ratificirani i objavljeni međunarodni ugovor, Konvencija, zajedno s protokolima, dio je unutarnjeg pravnog poretka te se u Republici Hrvatskoj neposredno primjenjuje, što znači da stranke svoje zahtjeve pred domaćim sudovima mogu temeljiti neposredno na Konvenciji i pozivati se na odredbe Konvencije.

Pored navedenog, neposredna primjena Konvencije obvezuje sudove da domaće pravo tumače u skladu sa standardima Konvencije te kada stranka ističe povredu Konvencije, tvrdnje stranke ispituju neposredno primjenjujući Konvenciju. To znači da se i podnositelji ustavne tužbe radi zaštite svojih pojedinačnih prava i sloboda za koje smatraju da su im u postupcima koji su prethodili ustavnosudskom postupku povrijeđena, mogu pozivati, ne samo na ustavne odredbe, već i na konvencijske odredbe, odnosno, mogu se pozvati isključivo na povredu odredbi Konvencije.

Konvencija, u pojedinim slučajevima, ima i "nadustavnu" važnost, a Ustavni je sud u svojoj praksi priznao Konvenciji "kvaziustavni" položaj.

Praksa Ustavnog suda i Europskog suda, prikazana u radu na nekoliko relevantnih primjera, navodi na zaključak da su i Europski sud i Ustavni sud, svaki u okviru svoje nadležnosti, ali djelujući i interaktivno, značajno pridonijeli jačanju demokracije, vladavine prava i zaštiti ljudskih prava u Republici Hrvatskoj. Pri tome je Ustavni sud aktivno nastojao usvojiti europske standarde u zaštiti ljudskih prava, ali je isto tako mijenjao vlastitu praksu na temelju presuda Europskog suda donesenih protiv Republike Hrvatske. Ustavni sud, naime, mijenja svoju praksu u slučajevima u kojima je Europski sud utvrdio da u Republici Hrvatskoj ne postoji učinkovito pravno sredstvo za zaštitu određenog ljudskog prava i sadržaj ljudskog prava zajamčenog Konvencijom, odnosno Ustavom, tumači na način na koji to čini Europski sud.

Međutim, jednako je važno uočiti i utjecaj odluka Ustavnog suda na stajališta Europskog suda, jer gotovo svaku promjenu prakse Ustavnog suda prati promjena stajališta Europskog suda o tome postoji li u Republici Hrvatskoj učinkovito pravno sredstvo za zaštitu određenog Konvencijom zajamčenog ljudskog prava.

Naravno, to ne znači da u Republici Hrvatskoj i nadalje nema povreda ljudskih prava zajamčenih Konvencijom i da je dovoljno mijenjati vlastitu praksu samo na temelju presuda Europskog suda donesenih protiv Republike Hrvatske. Potrebno je neprekidno pratiti sve presude Europskog suda, što se još uvijek nedovoljno čini, i neposredno primjenjivati novopostavljene standarde kao međunarodnu ugovornu obvezu koju je Republika Hrvatska kao ugovorna stranka pri-

hvatila ratifikacijom Konvencije i priznavanjem jurisdikcije Europskog suda u svim predmetima koji se tiču tumačenja i primjene Konvencije.

LITERATURA

1. Arai-Takahashi, Y.: *The Margin of Appreciation Doctrine and the Principle of Proportionality in the ECHR*, Antwerp, Intersentia 2002.
2. Batistić Kos, V.: *Pozitivne obveze prema Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda*, Pravna biblioteka: Europsko pravo 8, Narodne novine, Zagreb, 2012.
3. Belajec, V.: *Ustavne osnove za podnošenje ustavne tužbe*, Ustavni sud u zaštiti ljudskih prava (ur. Jadranko Crnić i Nikola Filipović), Organizator, Zagreb, 2000., str. 97. - 113.
4. Blackburn, R.: *Introductory: International and Comparative Aspects of the ECHR and its Member States*, Fundamental Rights in Europe, The ECHR and its Member States, 1950-2000, ed. Robert Blackburn & Jörg Polakiewicz, Oxford University Press, Oxford, 2001., str. 3. - 29.
5. Brems, E.: *Human Rights: University and Diversity*, Hague, Kluwer Law International, 2001., str. 357. - 380.
6. Cali, B.: *Balancing Human Rights, Methodological Problems with Weights, Scale and Proportionality*, Human Rights Quarterly, sv. 29., 2007., str. 251. - 270.
7. Christoffersen, J.: *Fair Balance: Proportionality, Subsidiarity and Primarity in the European Convention on Human Rights*, International Studies in Human Rights, Vol. 99, The Hague: Martinus Nijhoff Publishers, 2009.
8. Costa, J. - P.: *The Evolution and Current Challenges of the European Court of Human Rights*, Regent Journal of Law & Public Policy, 2009., Vol. 1, No 1. str.17. - 36.
9. Crnić, J., Filipović, N.(ur.): *Ustavni sud u zaštiti ljudskih prava: interpretativna uloga Ustavnog suda*, Biblioteka Pravo 24, Zagreb, Hrvatski pravni centar, Organizator, Hrvatski institut za ljudska prava Novi Vinodolski, Hans Seidel Stiftung, Deutsche Stiftung für internationale rechtliche Zusammenarbeit e.V., 2000.
10. De Salvia, M.: *Execution of the Judgements of the European Court of Human Rights: Legal Nature of the Obligations of the States and European Supervision of National Legislative Choices: The Status of International Treaties on Human Rights*, Venice Commission, Collection Science and technique of democracy, No. 42., Strasbourg: Council of Europe Publishing, September 2006.
11. Dika, M.: *Marginalije uz institut ustavne tužbe*, Zbornik Ljubljansko-zagrebskega kolokvija, Ljubljana, 1993.
12. Gomien, D.: *Europska konvencija o ljudskim pravima*, priručnik, hrvatsko izdanje, Zadar: Naklada d.o.o. - Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2007. (naslov izvornika: *Short Guide to the European Convention of Human Rights*, 3rd Edition).
13. Greer, S.: *The European Convention on Human Rights. Achievements, Problems and Prospects*, Cambridge Studies in European Law and Policy, Cambridge University Press, Cambridge, 2006.
14. Grdinić, E.: *Pravo na pošteno suđenje u postupcima građanskopravne prirode zajamčeno čl. 6. st. 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda*, Hrvatska pravna revija, 2005., vol. 5, br. 9, str. 7. - 16.
15. Grdinić, E.: *Opće jamstvo poštenog suđenja u kaznenim postupcima i presumpcija nedužnosti prema članku 6. stavcima 1. i 2. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda*, Hrvatska pravna revija, 2006., vol. 6, br. 1, str. 7. - 17.

16. Häberle, P.: *Role and Impact of Constitutional Courts in a Comparative Perspective*, The Future of the European Judicial System in a Comparative Perspective, Nomos, Baden-Baden, 2006., str. 65. - 76.
17. Harris, D. J., O'Boyle, M., Warbrick, C.: *Law of the European Convention on Human Rights*, 2nd Ed., OUP, 2009.
18. Jacobs, F.G., White, R.C.A.: *The European Convention on Human Rights*, Clare Ovey, Robin White (eds.), 4 edn, Oxford University Press, Oxford, 2006.
19. Krapac, D.: *Kazneno procesno pravo*, Prva knjiga: Institucije, IV. izdanje, Narodne novine d.d., Zagreb, 2010., str. 137. - 170.
20. Krapac, D.: *Pretpostavke za pokretanje i vođenje ustavnosudskog postupka zaštite individualnih ustavnih prava i sloboda: Pravni okviri i stvarne granice („procesnost“) hrvatskog modela ustavne tužbe*, Hrvatsko ustavno sudovanje de lege lata i de lege ferenda (ur. Jakša Barbić), HAZU, Zagreb, 2009., str. 169. - 207.
21. Letsas, G.: *Two Concepts of the Margin of Appreciation*, Oxford Journal of Legal Studies, sv. 26., 2006., str. 705. - 732.
22. Mahoney, P.: *Right to a Fair Trial in Criminal Matters under Article 6 E.C.H.R.*, *Judicial Studies Institute Journal*, *Judicial Studies Institute Dublin*, 2004., Vol. 4, No. 2, str. 107-129.
23. Maričić, D.: *Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda s napomenama i sudskom praksom*, Novi informator, Zagreb, 2012.
24. Mowbray, A. W.: *The Development of Positive Obligations under The European Convention on Human Rights by the European Court of Human Rights*, Oxford, Hart Publishing, 2004.
25. Omejec, J.: *Application of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms by the Constitutional Courts*, referat za seminar “Constitutional and international protection of human rights” Venecijanske komisije (Lima, Peru 19. - 20. travnja 2010.)
26. Omejec, J.: *Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda u praksi Europskog suda za ljudska prava*, *Strasbourgški acquis*, Novi informator, Zagreb, 2013.
27. Omejec, J.: *Primjena Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda u radu domaćih sudova*, Aktualna pitanja kaznenog zakonodavstva, Zagreb, Inženjerski biro, 2007., str. 125. - 145.
28. Omejec, J.: *Vijeće Europe i europska unija, institucionalni i pravni okviri*, Novi informator, Zagreb, 2008.
29. Omejec, J.: *Značenje konvencije za ustavni poredak Republike Hrvatske*, predavanje na konferenciji Usklađenost hrvatskog zakonodavstva sa standardima Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Zagreb, 19. travnja 2011.
30. Overy, C., White, R.C.A.: *Context, Background and Institutions*, The European Convention on Human Rights, Oxford University Press, Oxford, 2006., str. 1 - 17.
31. Potočnjak, Ž., Stresec, M.: *Europski sud za ljudska prava i Ustavni sud Republike Hrvatske u zaštiti ljudskih prava*, Hrvatsko ustavno sudovanje – de lege lata i de lege ferenda, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 2009., str. 209. - 246.
32. Potočnjak, Ž.: *Pravo na sud, pristup sudu i suđenje u razumnom roku u slučaju intervencije zakonodavca u sudske postupke u tijeku*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2004., 25, br. 2, str. 823. - 853.
33. Radačić, I.: *Interpretativna načela Europskog suda za ljudska prava*, Usklađenost hrvatskog zakonodavstva i prakse sa standardima Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava, Centar za mirovne studije, Zagreb, 2011., str. 32. - 44.

34. Rodin, S.: *Ustavnopravni aspekti primjene Europske Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Zagreb, 1998., Vol. 48, No. 1 - 2, str. 85. - 116.
35. Rozakis, C.: *The Right to a Fair Trial in Civil Cases*, *Judicial Studies Institute Journal*, *Judicial Studies Institute Dublin*, 2004., Vol. 4, No. 2, str. 96. - 106.
36. Sokol, S.: *Odnos Ustavnog suda i tijela sudbene vlasti*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 2001., br. 1, str. 5. - 21.
37. Starmer, K.: *Positive Obligations under the Convention* u Starmer, K., Cooper, J.: *Understanding Human Rights Principles*, Hart Publishing, Oxford, 2001., str. 139. - 161.
38. Šarin, D.: *Nastanak hrvatskoga Ustava*, Narodne novine, Zagreb, 1997.
39. Uzelac, A.: *Pravo na pravično suđenje u građanskim predmetima: Nova praksa Europskoga suda za ljudska prava i njen utjecaj na hrvatsko pravo i praksu*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Zagreb, 2010., Vol. 60, No. 1, str. 101. - 148.
40. van Dijk, P. I., van Hoof, G. J. H.: *The margin of appreciation*, *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*, Haag, Kluwer Law International, 1998., str. 82. - 97.
41. Zupančić, B. M.: *On the Interpretation of Legal Precedents and of the Judgements of the European Court of Human Rights*, *The Owl of Minerva*, *Essays on Human Rights*, Eleven International Publishing, Utrecht, 2008., str. 351. - 392.

PROPISI

1. Ustav Republike Hrvatske ("Narodne novine" broj 56/90., 135/97., 113/00., 28/01., 76/10. i 5/14.)
2. Ustavni zakon o Ustavnom sudu ("Narodne novine" broj 99/99., 29/02. i 49/02. - pročišćeni tekst)
3. Ustavni zakon o ljudskim pravima i slobodama i o pravima etničkih i nacionalnih zajednica ili manjina u Republici Hrvatskoj ("Narodne novine" broj 65/91., 27/92. i 34/92.)
4. Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda ("Narodne novine - Međunarodni ugovori" broj 18/97., 6/99. - pročišćeni tekst, 8/99. - ispravak, 14/02. i 1/06.)
5. Opća deklaracija o ljudskim pravima (Odluka o objavi Opće deklaracije o ljudskim pravima, "Narodne novine - Međunarodni ugovori" broj 12/09.)
6. Zakon o izvlaštenju ("Narodne novine" broj 91/94. i 35/94.)
7. Zakon o javnom okupljanju ("Narodne novine" broj 22/92.)
8. Zakon o obveznim odnosima ("Službeni list SFRJ" broj 29/78., 39/85. i 57/89.) preuzet Zakonom o preuzimanju Zakona o obveznim odnosima ("Narodne novine" broj 53/91., 73/91. i 3/94.)
9. Zakon o izmjeni Zakona o obveznim odnosima ("Narodne novine" broj 7/96.)
10. Zakon o dopunama Zakona o obveznim odnosima ("Narodne novine" broj 112/99.)
11. Zakon o odgovornosti za štetu nastalu uslijed terorističkih akata i javnih demonstracija ("Narodne novine" broj 117/03.)
12. Zakon o odgovornosti Republike Hrvatske za štetu uzrokovanu od pripadnika hrvatskih oružanih i redarstvenih snaga tijekom Domovinskog rata ("Narodne novine" broj 117/03.)
13. Zakon o parničnom postupku ("Narodne novine" broj 53/91., 91/92.)
14. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku ("Narodne novine" broj 112/99.)
15. Odluke i presude Europskog suda za ljudska prava navedene u radu
16. Odluke i rješenja Ustavnog suda Republike Hrvatske navedene u radu

Duška Šarin, PhD, judge, Constitutional Court of the Republic of Croatia

THE CONVENTION FOR THE PROTECTION OF HUMAN RIGHTS AND FUNDAMENTAL FREEDOMS THROUGH THE RELATIONSHIP BETWEEN THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS AND THE CONSTITUTIONAL COURT OF THE REPUBLIC OF CROATIA BY THE EXAMPLE OF THE PROTECTION OF HUMAN RIGHT TO ACCESS TO A COURT

Summary

The paper deals with significance of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and its impact through interpretative principles of the European Court of Human Rights on legal systems of the Council of Europe member states. The paper deals in particular with position of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms in Croatian legislation and the role of the Constitutional Court of the Republic of Croatia in its implementation as well as with applicable case law of the European Court of Human Rights and the Constitutional Court of the Republic of Croatia related to a dynamic relationship between these courts in the implementation of the rights guaranteed by the Convention.

Key words: implementation of conventional rights, the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, the European Court of Human Rights, the Constitutional Court of the Republic of Croatia

Dr. Duška Šarin

Richterin des Verfassungsgerichtes der Republik Kroatien

KONVENTION ZUM SCHUTZ DER MENSCHENRECHTE UND GRUNDFREIHEITEN DURCH VERHÄLTNIS EUROPÄISCHEN GERICHTSHOFS FÜR MENSCHENRECHTE UND DES VERFASSUNGSGERICHTS DER REPUBLIK KROATIEN AUF DEM BEISPIEL DES RECHTES AUF GERICHTLICHEN SCHUTZ

Zusammenfassung

In dieser Arbeit versucht die Autorin, auf die Bedeutung der Konvention zum Schutz der Menschenrechte und Grundfreiheiten, sowie auf deren Einfluss auf die Rechtsordnungen der Mitgliedstaaten durch Auslegungsgrundsätze des Europäischen Gerichtshofs für Menschenrechte hinzuweisen. Die Arbeit befasst sich insbesondere mit der Lage der Konvention zum Schutz der Menschenrechte und Grundfreiheiten in der Rechtsordnung der Republik Kroatien und der Rolle des Verfassungsgerichtes der Republik Kroatien in der Anwendungspraxis der Konvention, und präsentiert die maßgebende Anwendungspraxis Europäischen Gerichtshofs für Menschenrechte und des Verfassungsgerichtes der Republik Kroatien, die sich auf dynamisches Verhältnis zwischen diesen Gerichten in der Anwendung der Konventionsrechte bezieht.

Schlagwörter: Anwendung der Konventionsrechte, die Konvention zum Schutz der Menschenrechte und Grundfreiheiten, Europäischer Gerichtshof für Menschenrechte, das Verfassungsgericht der Republik Kroatien